

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

ÖTVÖSSÉG
FÉMMŰVESSÉG
BELSŐÉPÍTÉSZEZET
DÍSZLET- ÉS
JELMEZTERVEZÉS
TEXTILMŰVÉSZET
GOBELIN
BŐRMŰVESSÉG
KERÁMIA
PORCELÁN
ÜVEG
ALKALMAZOTT GRAFIKA
IPARI FORMATERVEZÉS
MŰVÉSZETELMÉLET
RESTAURÁLÁS
OKTATÁS
MŰHELYEK
GYŰJTEMÉNYEK
KIÁLLÍTÁSOK
SZAKIRODALOM

Iványi Grünwald Béla: Magyar tánc (részlet) /
Béla Iványi Grünwald: Hungarian Dance (detail)

GOLDSMITH'S ART
METALWORK
INTERIOR DESIGN
STAGE AND
COSTUME DESIGN
TEXTILE ART
TAPESTRY
LEATHER DESIGN
CERAMICS
PORCELAIN
GLASS
APPLIED GRAPHICS
INDUSTRIAL DESIGN
ART THEORY
RESTORATION
EDUCATION
STUDIOS
COLLECTIONS
EXHIBITIONS
LITERATURE

2013/2

Főszerkesztő:
KISS ÉVA művészettörténész

Szerkesztőbizottság:
DÁVID KATALIN művészettörténész
ERNYEY GYULA designer, szaktörténész
FELEDY BALÁZS művészetkritikus
MEZEI GÁBOR belsőépítész
N. DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész
SCHRAMMEL IMRE
keramikus és
porcelántervező
SIMON KÁROLY designer

Olvassószerkesztő:
ANTAL MARIANN

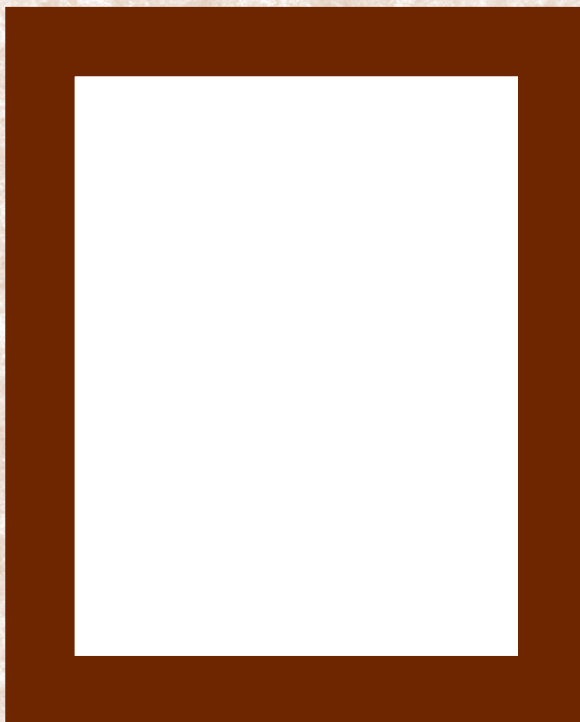
Hírszerkesztő:
NAGY FRANCISKA

Fordító: MENTE ÉVA

Felelős kiadó:
Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok
Alapítványa,
KISS JÓZSEF

Lapalapítók:
FEKETE GYÖRGY
N. DVORSZKY HEDVIG
SCHRAMMEL IMRE

Szerkesztőség:
1091 Budapest, Üllői út 33–37.
(az Iparművészeti Múzeum épületében)
Telefon: 218-7582
Fax/üzenetrögzítő: 218-7582
Adminisztrátor: Horváth Róbert
Fogadóórák: kedden és csütörtökön
10-től 12 óráig

**Évente tízszer megjelenő művészeti folyóirat
Új folyam 20. – 2013/2 (március)**

**E számunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
Folyóirat-kiadás Kollégiuma
támogatta.**

ISSN 1217-839X

E-mail cím:
magyariparmuveszet@gmail.com

E szám lapzártája:
2013. február 28.

A folyóiratban megjelent
illusztrációkat a szerkesztőség
digitálisan is megőrzi,
a kéziratokat azonban
nem tárolja
és nem küldi vissza.
A leadott képanyag
a megjelenés után
a szerkesztőségben
személyesen visszakérhető,
csütörtökön
10 és 12 óra között.

Tervezés:
Tandem Stúdió
(tandemgrafika.hu)

Nyomás:
Stoffel és Társai

A folyóiratban közölt szövegek
és fotók szerzői jogvédelem
alatt állnak. Utánnymásuk,
fénymásolóval való
sokszorosításuk csak a kiadó
előzetes hozzájárulásával
engedélyezett.

A lap előfizethető
a Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok Alapítványa
10402166-21629389-00000000
csekkszámán vagy a szerkesztőségtől
kért postautalványon.

Előfizetési díja egy évre 7500 forint.

KIÁLLÍTÁSOK

- Szövés-kódok. Kárpitkiállítás
a budapesti Francia Intézetben
(*Dvorszky Hedvig*)..... **2**
- Film és plakát. Kiállítás
az MKISZ Andrassy úti
Galériájában (*Lelkes László*) **10**
- Kisszebeni Marcell (1932–2010)
képző- és iparművész
Emlékiállítás
a Vén Emil Galériában
(*Horváth Péter Kornél*) **14**
- Szalmacsodák Zengővárkonyban
Tíz éves a Szalma-Kincs-Tár
(*Prokopp Mária*) **18**

ÉRTÉKMENTÉS – ÉRTÉKÖRZÉS

- Kóródy György (1890–1957)
építész-iparművész
(*Horányi Éva*) **22**
- Az iparművészet mint érték
(*Simon Károly*) **30**
- Az orosz húsvéti tojások
hódítása (*Sipos Tünde*) **35**

KÖNYVEK

- Somlai Tibor: Volt és nincs
Nagypolgári és arisztokrata
enteriórök 1900–1945
Csengel-Plank Ibolya és
Kiss Éva kísérőtanulmányával
(*Ritoók Pál*) **38**
- Kemény Henrik: Életem
a bábjáték bölcsőtől a sírig
Egy vásári bábjátékos,
komédiás önarcképe
Lejegyezte Láposi Terka
(*Tiszavári Eszter*) **43**

- HÍREK **47**

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS

- Codes of Weaving
Tapestry exhibition at the
French Institute in Budapest
(*Hedvig Dvorszky*) **2**
- Film and Poster. An exhibition
at the Gallery of the Association
of Hungarian Artists (MKISZ)
in Budapest (*László Lelkes*) **10**
- Memorial exhibition of Hungarian
fine and applied artist Marcell
Kisszebeni (1932–2010) at
Vén Emil Gallery, Budapest
(*Péter Kornél Horváth*) **14**
- Straw art. 10 years of the Straw
Treasury Museum at Zengő-
várkony (*Mária Prokopp*) **18**

SAFEGUARDING VALUES

- Architect and applied artist
György Kóródy (1890–1957)
(*Éva Horányi*) **22**
- Applied arts as a value
(*Károly Simon*) **30**
- The triumph of Russian Easter
eggs (*Tünde Sipos*) **35**

BOOKS

- Tibor Somlai: Disappeared
Upper Middle Class and
Aristocratic Interiors,
1900–1945. With studies
by Ibolya Csengel-Plank and
Éva Kiss (*Pál Ritoók*) **38**
- Henrik Kemény: My Life:
Puppetry from the Cradle
to the Grave. A Puppeteer
Self Portrait of a Puppet
Comedian of Fairs. Recorded
by Terka Láposi
(*Eszter Tiszavári*) **43**

- NEWS **47**

Szövés-kódok

Kárpitkiállítás a budapesti Francia Intézetben

Fotó: Szijjártó Jenő

a rohanó idő megállítására, a szellemi élmény benső-séges kitárulkozására, valósággá teszik a mese varáz-sát, behívják az individuum absztrakciójának világá-ba, vonzanak a közösség magnetikus hatásával, időt-lenné válnak általuk ősidők mítoszai.

Ezt az élményt ezen a kiállításon újra átélhettük, amikor a Francia Intézet Jean Pierre Pedrazziniről (1927–1956), a *Paris Match*-nak a magyarországi 1956-os forradalomban, Budapesten a harcok közben halálosan megsebesült fotóriporteréről elnevezett termé-be léptünk. Ez a tárlat a sok munkával elért sikersoro-zat egyik különlegesen szép állomása, és nyugodtan mondhatjuk azt is, hogy a magyar kultúrdiplomácia részére a művészekről nagyvonalúan átnyújtott aján-dék.

Ma már határozottan kijelenthetjük, hogy a 20. szá-zadi magyar művészettörténetben korszakos fordula-tot jelentett annak a csaknem ötven kárpitművésznek megdöbbenő összefogásával elkészített, és a közön-ségnek 1996-ban bemutatott, *Kárpit határok nélkül* cí-mű, első, hatalmas alkotása. Ez a példátlan gobelinso-rozat, folyamatosan megújulva, máig tart: 1998–2000 között készült el a *Szent István és műve* című alkotá-suk, amelyet a *Corvin-kárpitok* triptichon követett 2003–2006 között. Újabb hatalmas lélegzetvétellel, sok nehézség legyőzése után fogtak neki 2009-ben az *Európa fényei* című, ezen a kiállításon is bemutatott, 2011-re elkészült művüknek.

Magyarország európai uniós tagságából következő nemzeti képviselőtének 2011-es vendéglátói kötele-zettségét emelték eszmei magaslatokba, ezen alkotá-sukkal. Ilyen művészi ajándékot nem kapott a 27 tag-országából álló EU egyetlen nemzettől sem.

A sor még folytatódik 2012-ben, a szombathelyi 4. *Textilművészeti Triennálára* megszöttek a *Duna-Limes* elnevezésű legújabb művüket. Ha csak a címben esszenciálisan megfogalmazott koncepciókon töpren-günk el, kijelenthetjük, hogy ezek a művészek nem csupán együtt lélegzenek és léteznek az *idő* fogalmá-

Kecskés Ágnes: Húsvét
/ Ágnes Kecskés: Easter
gyapjú, len, gobelin-technikával szövött, haute lisse, 4/cm / wool, linen, Gobelin technique, haute lisse, 4/cm [70x57 cm]

■ Ebben az értékvalságokkal küszködő mai világban szinte mindannyian a csodákra vágyunk. Szeretnénk hinni abban, hogy létezik ilyen, bár folyamatosan ki-jozánítanak a hétköznapi realitások.

Mindeközben rohan az idő, ez a megfoghatatlan di-menzió, amelyben – mint szívárványos szappanbubo-rékba zárt légszomjas lények – megkíséreljük e vékony hártya burkát a múltkonyság elleni valódi védelem-nek tekinteni a kívülre zajló eseményektől. De tudjuk, milyen röpke a szappanbuborék léte.

Es akkor egyszer csak előtűnik van a csoda. Ponto-sabban a kárpitművészek két újabb közös alkotása, az *Európa fényei* és a *Duna-Limes* látható a tárlaton, az élményt egy-egy saját művük kiállításával teszik még varázslatosabbá. Tudjuk, hogy a műalkotások képesek

→
Bocz Bea: Pilinszkynek
/ Bea Bocz: To Pilinszky

*gyapjú, len,
 fémszál, gobelin-
 technikával szövött,
 haute lisse, 4/cm /
 wool, linen,
 metal thread,
 Gobelin technique,
 haute lisse, 4/cm
 [242x124 cm]*

val, hanem Európának mint nemcsak földrajzi, hanem lehetséges szellemi szubsztancia-értelmének is új dimenziókat kínálnak fel, önmaga szemléléséhez.

A Magyar Kárpitművészek Egyesületének (MKE) és ezeknek a hatalmas lélegzetű műveknek a történetét, valamint értékeléseiket egy rendkívül nagyszabású kiadványuk foglalta össze, amelyet 2011-ben az egyesület megalakulásának tizenöt éves megünneplése alkalmából, Balogh Edit gobelinművésznék, a MKE elnökének szorgalmas szervezése nyomán *Transzcendes térképek* címmel jelentettek meg. Ebben a művészettörténeti értékű kiadványban Balogh Edit alapos tanulmánya áttekinti az újkori magyarországi gobelinkészítés történetét a délvidéki németelemei szövőműhelytől a régi, szecessziós gödöllői művésztelepen át a Székesfővárosi Iparrajziskolában 1906-ban létesült, Lakatos Artúr által vezetett műhelyig, felsorolva

Balogh Edit:
Jelen a magunk keresztjén /
Edit Balogh:

Presence on Our Own Cross
*gyapjú, selyem fémszál,
 gobelin technikával szövött,
 haute lisse, 4,5/cm / wool, silk,
 metal thread, Gobelin
 technique, haute lisse, 4,5/cm
 [150x150 cm]*

Fotó: Balogh Edit

Fotó: Sziijártó Jenő

a Kóródy György műépítész vezette, 1920-ban létrehozott Greco Gobelin műhelyt is. Előkerülnek olyan meghatározó iskolavezetők nevei, mint Pekáry Gyula, Domanovszky Endre a főváros által működtetett gobelinműhelyek szellemi irányítóiként. Majd Ferenczy Noémi meghatározó művészi öröksége, amelynek hagyományai alapján, sokféle úton alakították ki a mai idők kárpitművészetét.

A kárpitműhelyek százéves hagyománnyal bíró jelentőségét felmérve, továbbgondolva és felismerve az akkori idők lehetőségeit, Dobrányi Ildikó, a Magyar Kárpitművészek Egyesületét vezető kárpitművész az utolsó műhelyként felszámolt Iparművészeti Vállalat tárgyi eszközeit kimentette, létrehozva a Budavári Kárpitműhelyt. A művészek a hagyományos műhely működésében megújítva, egy új gondolatisággal sajátos együttesként értelmeztek számukra fontos tematikákat a kárpit nyelvén.

Ezenközben már bőven „zajlottak” a Szombathely

városa által a hetvenes évektől befogadott textilbiennálék, amelyek azonban elsősorban az akkoriban kísérleti, illetve avantgárd textilművészet fórumaivá váltak, a maguk egyre formabontóbb minitextil-, majd zászlóművészeti koncepcióikkal. Az első, szakmai érdeket képviselő művészcsoport 1983-ban alakult *Gobelin 14* néven.

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének égisze alatt, mint vezető, Polgár Rózsa Himnuszok témában hirdetett meg kárpitsorozat-szövést a kilencvenes évek elején.

Harmati Zsófia:
Égtájak – Nyugat /
Zsófia Harmati:
Cardinal Directions—
West

*gyapjú, selyem,
pamut, gobelin-
technikával szövött,
haute lisse, 4/cm /
wool, silk, cotton,
Gobelin technique,
haute lisse, 4/cm
[120x142 cm]*

Fotó: Szijártó Jenő

Máder Indira:
„A Mindent
Mozgatónak
glóriája...” /

Indira Máder:
‘The glory of Him who
moves all things’
gyapjú, selyem,
pamut, gobelin-
technikával szövött,
haute lisse, 5/cm /
wool, silk, cotton,
Gobelin technique,
haute lisse, 5/cm

A nyolcvanas évektől töretlenül szerveződő művészek által közösen megszőtt mű, mely egy 18. századi kárpát-medencei haditérkép alapján készült, hozta létre a csoportot 1996-ban, melyet Magyar Kárpitművészek Egyesülete néven ismerhetünk.

Ezt a történeti áttekintést elsősorban azok kedvéért recenzeáltam a sokak által jól ismert tények ellenére ebben az írásomban, hogy mindazok, akik nem követték ennek a tradicionális gobelin műfajnak a magyarországi 20. századi reneszánszát, kellően értékelhessék az elődök heroikus erőfeszítéseit. Tudnunk kell, hogy ez esetben nem csupán egy elhalóban lévő műfaj életre galvanizálásáról volt és van szó. Erdemeik ennél sokkal tágabb horizontra terjednek ki.

A kárpitművészek éppen úgy, mint például egykor Rockenbauer Pál tévés rendező a *Másfélmillió lépés Magyarországon* című, hatalmas nemzet- és országismeretet tágitó magyar tévéorozatával, valamint mai fiatal követőivel, keserves körülményeket is kíváncsian vállalva, nem a városi kényelemhez szokott ember finnyasságával, hanem az élő valóság megismerése utáni vágytól hajtva, kerekedtek föl a magyar nemzeti és az európai kulturális hagyományok újrafelfedezéseinek izgalmas útjaira. Rockenbauer mai követői is hegyormok, sáros völgyek között – bár egyre civilizáltabb körülmények közt –, de virágzó mezők és a természet napi meg évszaki rendjéhez igazodó emberek megismerésétől várják, s joggal, a maguk gyökereinek megértését.

Én a kiállító művészek alkotásai között szemlélődtem, újra meg újra el-eltprengve egy-egy alkotás tervezői szemléletén, megvalósításának mikéntjén.

E művek szerzői kivétel nélkül elismert alkotók külföldi és a magyarországi fórumokon. Ez utóbbiak ma már nem csupán a szombathelyi textilművészeti triennálén való megmérettetéseket jelentik. Említhetnénk a budapesti Zikkurat Galériát, a meghitt Fészek Klubot, újabban a Budai Klub-Galériát, a Törley-pincészet kiállítási helyeit, vagy a kőszegi Zwingert. Vagy akár a Szépművészeti Múzeum termeit, ahol a *Kárpit*, majd a *Kárpit 2* című nagyszabású kiállításokon (2001, 2005/2006) a széles nemzetközi palettáról meghívottak között nemcsak egyenrangú, hanem kiemelkedő szereplőként mutatkoztak be, meghódítva

Fotó: Gáspár László

Európa fényei. Alkotók: Balogh Edit, Baranyi Judit, Benedek Noémi, Bocz Bea, Csókás Emese, Fóris Katalin, Harmati Zsófia, Kiss Katalin, Kovács Péter, Kneisz Eszter, Lencsés Ida, Pázmány Judit, Szabó Verona, Tápai Nóra, Vajda Mária / Lights of Europe. Community work by Edit Balogh, Judit Baranyi, Noémi Benedek, Bea Bocz, Emese Csókás, Katalin Fóris, Zsófia Harmati, Katalin Kiss, Péter Kovács, Eszter Kneisz, Ida Lencsés, Judit Pázmány, Verona Szabó, Nóra Tápai, Mária Vajda
gyapjú, selyem, fémzál, franciakárpit-technika / wool, silk, metal thread, French tapestry technique [225x400 cm]

a nemzetközi szaksajtót is. Egyéni kiállításokra is bőven kapnak meghívást a művészek. Kastélyok, könyvtárak, valamint az ország jeles és ismert kiállítóhelyeire, elegáns szállodák, nemzetközi vállalatok reprezentatív helyiségeibe, polgármesteri hivatalokba, egyházi közösségek, kolostorok nevezetes helyszíneire viszik el alkotásaikat, általuk is emelik a rendezvények méltóságát a vidéki nagyvárosok jeles ünnepi eseményein. Meghívottjai különféle francia-, német- és olaszországi, nagy-britanniai, japáni, spanyolországi, belgiumi, romániai, cseh- és lengyelországi, ausztriai, svájci és további országokbeli rangos bemutatóknak.

A gobelinművészek között vannak – ha egyelőre kevesen is – Kossuth-díjasok és érdemes művészek, többen biennále-, valamint Ferenczy Noémi-díjasok, és számos rangos szakmai díj birtokosai. A Magyar Kárpitművészek Egyesülete tehát a magyarországi kiváló textilművészek egyik profi társaságát jelenti.

Évek töprengéseit, élményeit és tapasztalatait magukba sűrítő műveiket a hagyományos franciagobelin-technikával valósítják meg, de akadnak, akik ennek a nagyon finom kézi munkát igénylő módszer alkalmazási lehetőségeit is képesek új hatások elérése érdekében időnként átformálni. A színárnyalatokban pazarul

használható gyapjúfonalak közé selyem-, arany- vagy alumíniumszálak keverednek, s a kép, amely a gondolatot hordozza, éppen ez által a lágy anyag által lesz

más, mint például egy festmény. Rendkívül érdekes az is, hogy vannak olyan alkotók, akik egykor a híres magyar textilipar tervezői voltak, s az ott szerzett sok-

Duna-Limes. Alkotók: Balogh Edit, Baranyi Judit, Benedek Noémi, Bényi Eszter, Bocz Bea, Ceglédi Adél, Fóris Katalin, Harmati Zsófia, Hager Ritta, Kecskés Ágnes, Kelecsényi Csilla, Koncz Borjána, Kovács Péter, Kovács Imre, Kneisz Eszter, Lencsés Ida, Martos Katalin, Mészáros Erzsébet, Pasqualetti Eleonóra, Pázmány Judit, Szabó Verona, Sipos Éva, Tápai Nóra, Vajda Mária, Zsámbokréti Dóra, Zelenák Katalin / Danube—Limes. Community work by Edit Balogh, Judit Baranyi, Noémi Benedek, Eszter Bényi, Bea Bocz, Adél Ceglédi, Katalin Fóris, Zsófia Harmati, Ritta Hager, Ágnes Kecskés, Csilla Kelecsényi, Borjána Koncz, Péter Kovács, Imre Kovács, Eszter Kneisz, Ida Lencsés, Katalin Martos, Erzsébet Mészáros, Eleonóra Pasqualetti, Judit Pázmány, Verona Szabó, Éva Sipos, Nóra Tápai, Mária Vajda, Dóra Zsámbokréti, Katalin Zelenák
gyapjú, selyem, fémszál, franciakárpit-technika / wool, silk, metal thread, French tapestry technique [250x300 cm]

Fotó: Szijártó Jenő

oldalú tapasztalataik is mássá teszik műveiket, mint egyszerű megszótt képpé. Ismét meggyőződhattunk arról, hogy a kortárs kárpitművészek minden tekintetben nem csupán saját műfajukban élvezhetik a szakmai egyenrangúságot a nemzetközi tárlatok figyelői előtt, hanem más műfajok, különösen a zene, a költészet, a modern képi látásmódot feszegető fotó és film művészetével rokon szemlélettel és azonos művészi értékkel közelítik meg a mai világban élő ember érzelmeit.

De hát természetesen maga az üzenet szellemisége a lényeg. Megpróbáltam ezekbe a zárt „légbuborékokba” valahogy beljebb jutni.

Kovács Péter például harsány vörös, sárga, sötétkék, zöld és ezek árnyalataiból kikevert képén egy nyitott zsalugáteres ablakon enged bepillantást, ahol az üvegablak helyén ókori, tán perzsa kalligrafikus figurák harcos alakjai tükröződnek (*Fordított világ*). Bocz Bea a sokunkra megrendítő hatást gyakorló Pilinszky János költészetét egy sötétkék színárnyalatból lassan enyhén lágyabb színűre világosodó alapszínbe komponálja a natúr-fehér színű, a napkitörésekre, vulkánokra, háborgó hullámokra emlékeztető láng-lükteket (*Pilinszkynek*). Málik Irént egy ókori, homokfúttá töredezett kőlap sejtelmes, csaknem elhomályosuló képe ihlette. A ton-in-ton homokszínek árnyala-

tain jelenik meg egy kis zöld szalamandra (*Időtlenység*). Milyen kifejező címet választott! Egy másik falon látom Pázmány Judit kisméretű gobelinjét. Egyetlen, sötétszürke, testetlenségében is szilárd hatású függőleges rúdra szinte láthatatlanul illeszt rá egy barnás tónusokban gazdag, kissé tépett madártollat, amely felett/alatt, mintegy annak már kiszáradt, de vázában költőivé foszlottan lebeg két ezüstös-fehér toll-emlék (*Időkapszula*). Hasonlóan kisméretű munkával van jelen Katona Szabó Erzsébet, a *Könnycsepp* című művével. Ez egy pasztellárnyalatokra komponált, régi, tán biedermeier képekre utaló szövéskeretben, mindentől elszigetelten hulló könnycsepp, amelyben a visszaverődő pasztell-színárnyalatok irizálnak. Olyan, mint egy Chopin-etűd. Hauser Beáta rejtélyes *Végül* című kárpitja az egyik szokatlan kivitelezésű mű. Ezen a nagyméretű felületen ugyanis a művész a többnyire háromszög vagy rombusz alakú, de egyébként folyamatosan szőtt mezőket valahogyan, egy-egy fonal meghúzásával buggyossá teszi, miáltal az egész szürke színhatású felület nyugtalanítóan hullámossá válik. A homorú/domború bugyrok ráadásul önmaguk szálcsíkozásai miatt is vibráló hatást keltenek. Így bizonyos idő után fedezi fel az ember a képmezőben átlósan heverő, elernyedtt (valószínűleg) férfialakot. Lehetetlen nem valamiféle eltemetésre, feledésre utaló hangulatra gondolni, miközben felmerül a kérdés: miért kínozza magát a művész ezzel a kegyetlen szövés technikával? Nos így áramlik át egyre jobban bennem az egyes alkotók hangulata, mint például Pasqualetti Eleonóra műve esetében. Az ő művének *Inflexio* a címe. Az egyébként világos, hűvös metafizikai hatású kompozícióban a tőle már jól ismert római oszloptörzsek közeli részleteinek eltolt síkjai, sajátos perspektívával mosódnak egymásba, a képnek tán még megvan a hagyományos bordűrje is mint kompozíciós elem. Ám mindezt a halvány szürkés-fehéres-kékes árnyalatban szőtt mezőt keményen áthatítja egy kapcsokkal egymásba kapaszkodó kötél, mellette még tovább két egymástól tükröképben megfeszített hurok metszi a mezőt. Ebben a látványban üvöltően vörös a két, középre komponált kapocsfej.

Szerettem volna ezek után elmélyülni Balogh Edit meditálásra hívó művében, amelynek a *Jelen a ma-*

Szabó Verona: Átjáró – „Hervad már ligetünk, s díszei hullanak” (Berzsenyi Dániel) / Verona Szabó: Transition—“Our woods are fading, and the leaves are falling (Dániel Berzsenyi)

gyapjú, selyem, pamut, aranyszál, gobelinteknikával szövött, haute lisse, 5/cm / wool, silk, cotton, golden thread, Gobelin technique, haute lisse, 5/cm [162x182 cm]

Málik Irén:
Időtlenség /
Irén Málik:
Timelessness

gyapjú, gobelin-
technikával szövött,
haute lisse,
3,5/cm / wool,
Gobelin technique,
haute lisse, 3,5/cm
[150x120 cm]

Fotó: Szijjártó Jenő

gunk keresztjén címet adta. A két egymást keresztező keskeny textilcsík metszéspontjában egy fejbrázolás vonzza a tekintetet. A keresztezés arányai semmiféle hagyományos formát nem idéznek, az arc talán lehetne nem csak Krisztusé, mégis a textilanyagba szőtt, mélyen sötét színű sávok tömörödése, közülük némely falusi szőttesek motívumaira emlékeztető felsejlése, a kicsiny, de határozott mezők keltette feszültség nem hagy kétséget a szépség és a fájdalom jelenlétéről.

→
Remsey Flóra:
Valahonnan valahová /
Flóra Remsey:
From Somewhere
to Somewhere

gyapjú, pamut,
alumíniumszál,
haute lisse, 4/cm /
wool, cotton,
aluminium thread,
haute lisse, 4/cm
[225x150 cm]

A Francia Intézet tágas terében további, kiválóbbnál kiválóbb művészek ismert vagy számomra új alkotásai között érezhettem át újabb felfedezéseimet. Lencsés Ida, Zelenák Katalin, Hager Ritta, Máder Indira, Vajda Mária, Remsey Flóra, Bényi Eszter kárpit-remekai mind ismerőseim, és mégis, minden kiállításon van bennük mit újra átgondolni. Mielőtt kiléptem volna ennek a tárlatnak az időtlenséget sugárzó légköréből, meg kellett állnom Polgár Rózsa végtelesen egyszerű, de annál szívemarkolóbb, két kis,

üveglap alá helyezett, paszpartuzott képe előtt. Mindegyiken, a fehér papírlapon (talán papír?) két-két gyapjúsál vonul végig. Egyiken a halvány és a sötétebb barna itt-ott keresztezi egymást, el-eltávolodik, majd össze nem érve, a vége nélkül eltűnik az üveglap alján. A másik képen az egyik fonál teljesen fehér, szinte elmerevedik, véget ér futama, a másik még halad tovább.

Fájdalmak, emlékek, tragédiák, élet és halál négyesosa, négy fonallal elbeszélve.

A kalandozás a 21. századi ember szellemi méltóságának és a sor kiváló magyar művésznek a gyümölcseivel ajándékozott meg.

DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész

(Szöveg-kódok. Francia Intézet Galériája, Budapest, 2013. január 17–február 22.)

Fotó: Szijjártó Jenő

Film és plakát

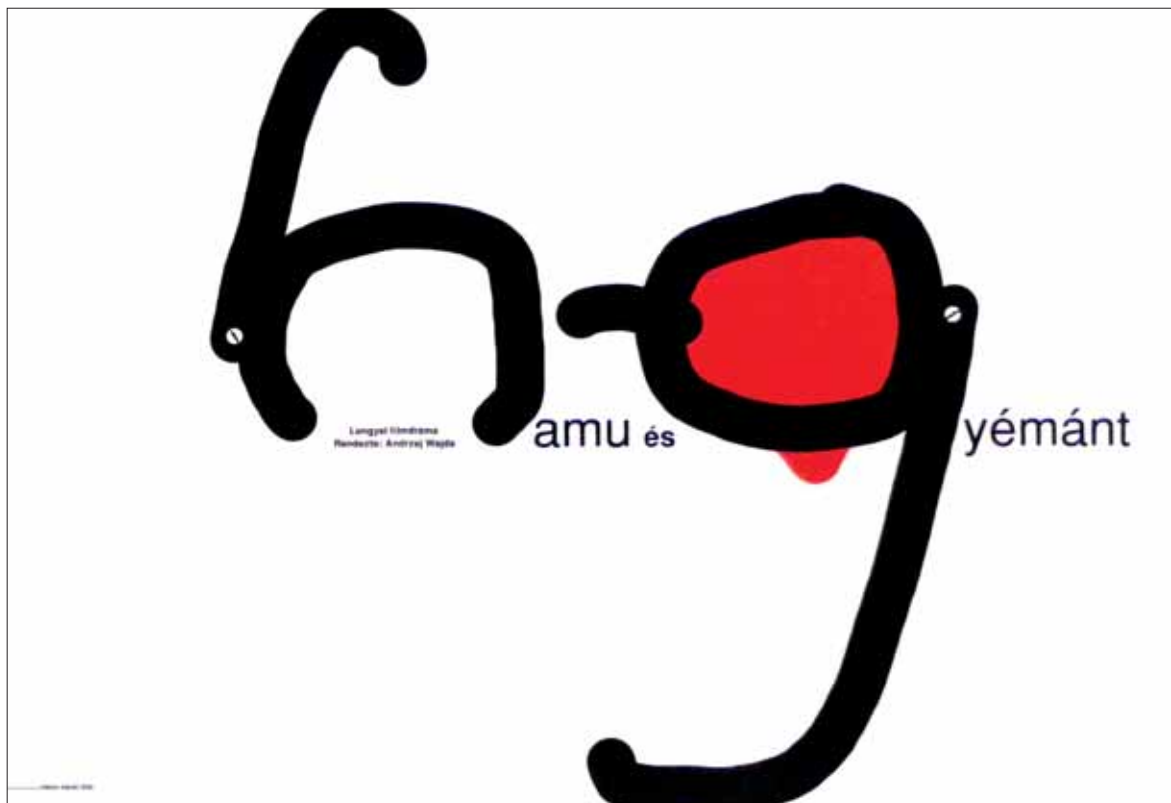
Kiállítás az MKISZ Andrassy úti Galériájában

■ Az időpont és a téma nem véletlen. Közeledik a Filmszemle ideje, e rendezvényen hagyományosan évek óta plakátkiállítás is nyílik, amely egyben pályázat is. Jó kezdeményezés, de rendre silány kiállított anyaggal. A felkért szakértői zsűri már három alkalommal el kellett hogy tekintsen a díj odaítélésétől, mivel nem talált egyetlen arra érdemes pályamunkát sem. Pedig a filmplakát csodálatos műfaj a tervezőgrafikán belül. Nemcsak remek hagyományokkal, de nagyszerű jelennel is rendelkezik. Óriási az a hazai alkotói potenciál, ami sajnos kihasználatlanul marad. Nem azok készítene ma plakátot, akik értenek is

hozzá. Reklámügynökségek birkóznak az erejüket és képességeiket meghaladó feladattal, amely ha több annál, mint hogy meglévő, importált készterméket magyarított szöveggel lássanak el, sekélyes és silány, unalmas eredményt hoz. Értékelhetetlen, mert senki sem tesz hozzá vizuális értéket valódi alkotói akarat és képesség híján.

Ezt a kiállítást ellenpéldának szántuk, amely a bemutatott, de nagyrészt meg nem valósult munkákról szól. Igaz, kicsit későn talán, mivel megtudtuk, idén *Magyar Filmszemle* sem lesz.

A film, a mozi természete szubjektívüzenet-küldés.

Haszon Sándor:
Hamu és gyémánt
(rendező: Andrzej Wajda) / Sándor Haszon: Ashes and Diamonds (Directed by Andrzej Wajda)
[2000] filmplakát;
számítógépes grafika /
film poster;
computer animated
[70x100 cm]

Kohut András: Decameron (rendező: Pier Paolo Pasolini) / András Kohut: Decameron (Directed by Pier Paolo Pasolini)

[2009] *filmplakát (print); számítógépes grafika / film poster (print); computer animated* [100x70 cm]

Az egyén olyan sajátos módon megfogalmazott léttapasztalata, amely mégis kollektív élménnyé változtat egy magánvéleményt. A kollektív ilyenformán akár általánosat is jelenthet, ami mégsem azonos az unalmasan homogénnel. A moziban végignézett üzenet picit mindenki számára más. Picit minden nézőnek másképp tetszik, vagy épp nem tetszik. Pont úgy, ahogyan a filmben megfogalmazottak – bár általános emberi dolgainkról szólnak – az egyéniség megismételhetetlenségének csodájával válnak hitelessé.

És itt van a lényeges félreértés, amikor egy-egy, a film eszközeivel bemutatott külön bejáratú világot

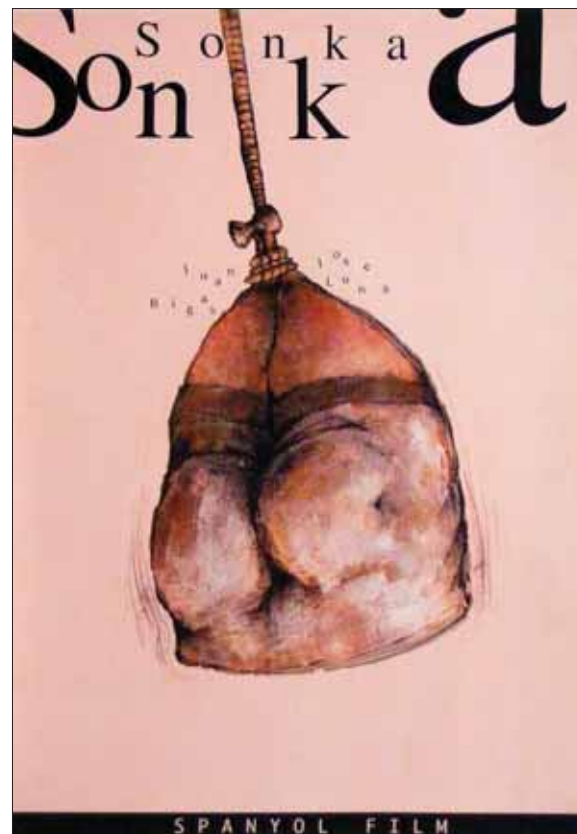
olyan plakátok hirdetnek, amelyek sorozatgyártott számítógépes klisékből, rosszul megválasztott vizuális kijelentő mondatokból és sekélyesen óvatos, ügynökségi tucatmegoldásokból állnak. Egy mozgó médium eszközeit próbálják állóképpé silányítva ismételni ahelyett, hogy a plakát, a grafika saját eszközeivel láttatná a film által láttatott gondolatot.

Félreértés, hogy a filmplakát illusztráció csupán. Annál jóval többnek kell lennie.

A téma, ami a film rendezőjét ihlette alkotásra, ihlesse meg a plakát tervezőjét is. Alkosson, alkothas-

Marcell Tamás: Sonka, sonka (rendező: Juan Jose Bigas Luna) / Tamás Marcell: Ham, Ham (Directed by Juan Jose Bigas Luna)

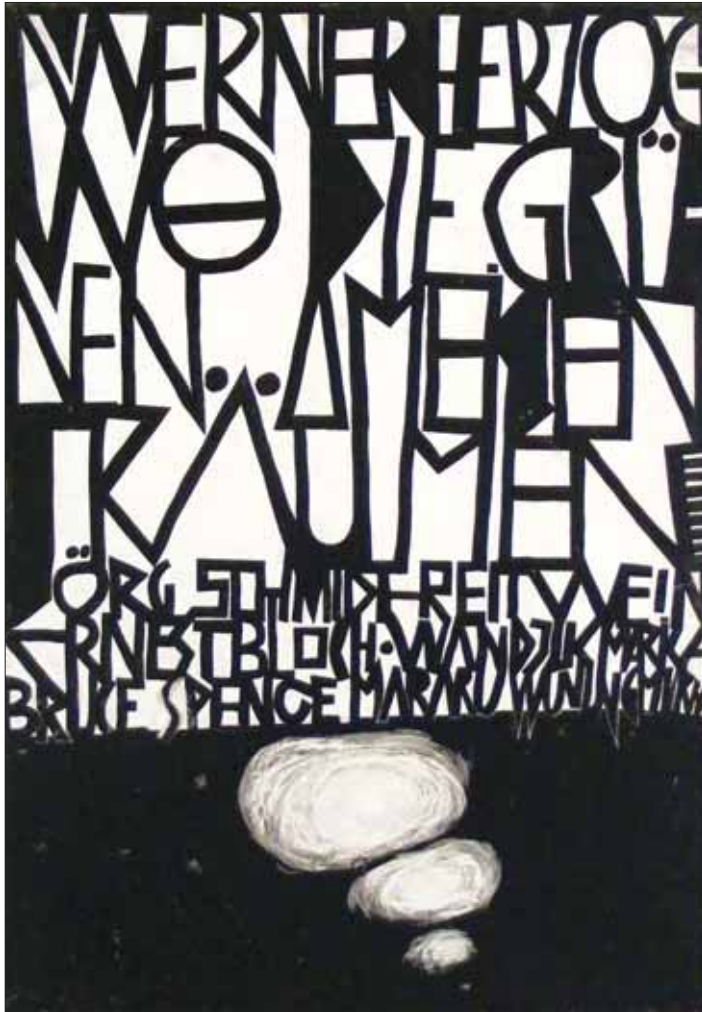
[1999] *filmplakát (print); rajz-festmény / film poster (print); drawing-painting* [100x70 cm]

son a grafikus is a maga módján! Nem biztos, hogy pont úgy, ahogyan a film készítője teszi. De sarkallja véleményalkotásra, és annak közlésére! Másképp nem lesz hallható a hang, amely annak a figyelmét keresi,

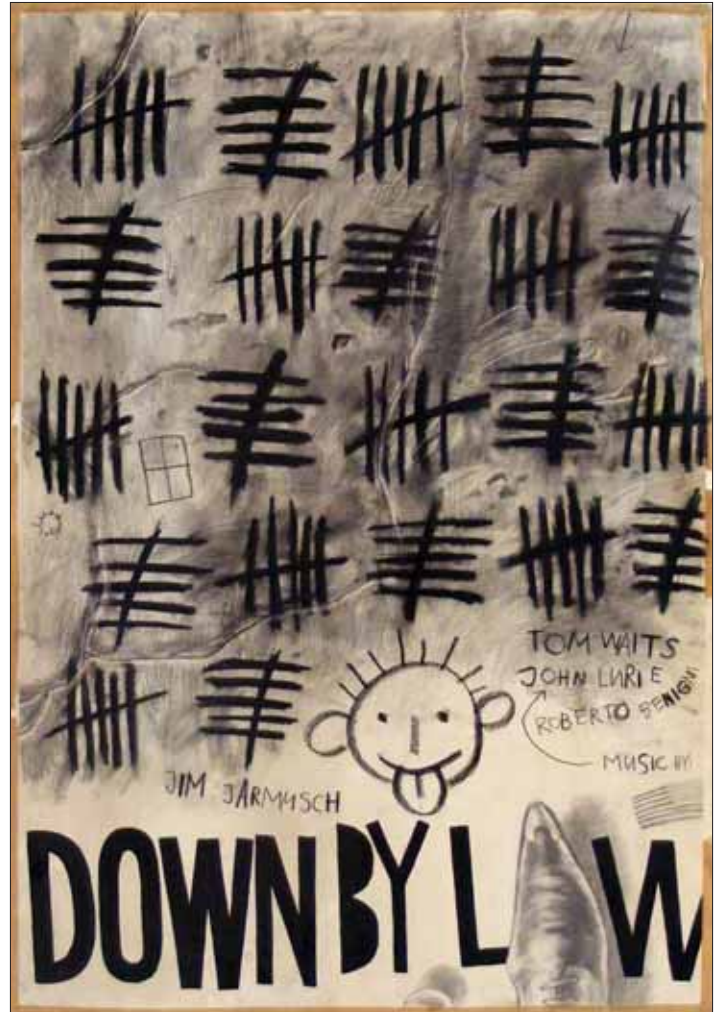
akit a film akar megszólítani. Így és csak így válik a jó plakát igazán az üzenet felerősítésének eszközévé, úgy, hogy közben a saját üzenete is elhangzik. A plakát és tervezőjének saját üzenete az a többlet, ami

Tordai Róbert: Wo die grünen Ameisen träumen
(Ahol a zöld hangyák álmodnak, rendező: Werner Herzog) /
Róbert Tordai: Where the Green Ants Dream (Directed by Werner Herzog)
[1988] *filmplakátterv; tusrajz / film poster design; India ink drawing*
[100x70 cm]

Fotó: Horváth Róbert

Tordai Róbert: Down by Law
(Törvénytől sújtva, rendező: Jim Jarmusch) /
Róbert Tordai: Down by Law (Directed by Jim Jarmusch)
[1988] *filmplakátterv; szén- és ceruzarajz / film poster design; coal and pencil drawing*
[100x70 cm]

Fotó: Horváth Róbert

Póka Marcell: Brazil
 (rendező: Terry Gilliam)
 / **Marcell Póka: Brazil**
 (Directed
 by Terry Gilliam)
 [2002] *filmplakát*
 (print); *ceruzarajz,*
számítógépes
applikáció /
film poster (print);
pencil drawing,
computer animated
 [70x100 cm]

Fotó: Horváth Róbert

esélyt adhat az idő múlása ellen. Unalomig ismert sztereotípiák, mint a szerelem, halál, boldogság, szomorúság, félelem és hasonlóak válhatnak örökké friss élménnyé egy filmbeli történet által. És ugyanez történik, ha már aktualitását veszített plakátokra nézünk. Ha az alkotójuk élménye a saját élményünké lesz, nem számít az idő. Ugyanúgy képes bennünket kézen fogni, és gondolatban a nézőtérre kísérni, mint új korában. Hiszen az ismertet újra és újra érdekessé és feledhetetlenné tenni a művészet egyik fő feladata.

Sok és sokféle alkotás van a kiállításon. De ne keressük az ismert, nagyszerű alkotásokat, amelyeket máshol már láthattunk. Itt egy nem, vagy alig ismert anyag látható. Van köztük friss, van köztük régi is. Van olyan, ami már húsz éve megelőzte a korát. Van olyan, ami tökéletes. Van olyan, ami messze nem az.

Sőt, talán mosolyogtatónan naiv is akad közöttük. Van köztük akár csúnya is, de mégis érdekes! De hát a csúnyaságnál csak az érdektelenség rémisztőbb.

De egy közös dolog van a kiállított munkákban. Mindegyik személyes kézjegy, mindnek saját története, saját egyénisége van. Apró rezdülések ezek alkotókról, a korról, amikor készültek, és természetesen a filmekről, amelyek tovább élését segítik.

LELKES LÁSZLÓ
 grafikusművész

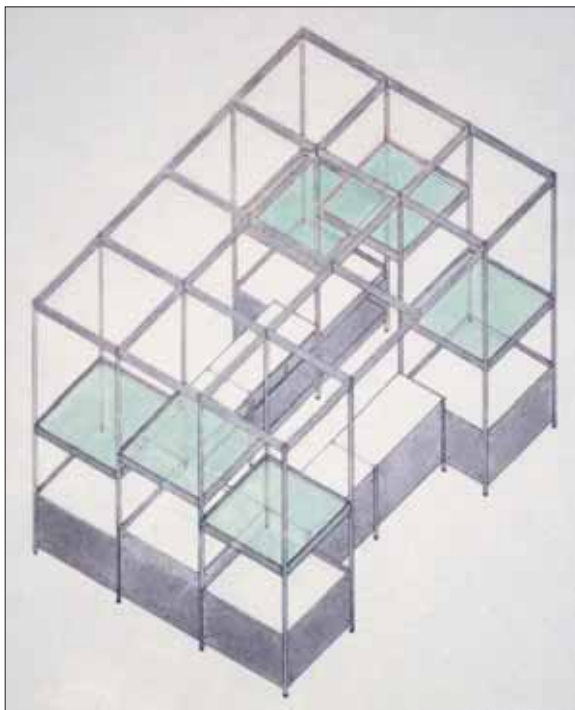
(Film és plakát. A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének kiállítása. MKISZ Andrássy úti Galériája, Budapest, 2013. január 25–február 17.)

A kiállítás megnyitó szerkesztett változata.

Kisszebeni Marcell (1932–2010)

képző- és iparművész

Emlékkiállítás a Vén Emil Galériában

Repró: dr. Balázs Ákos

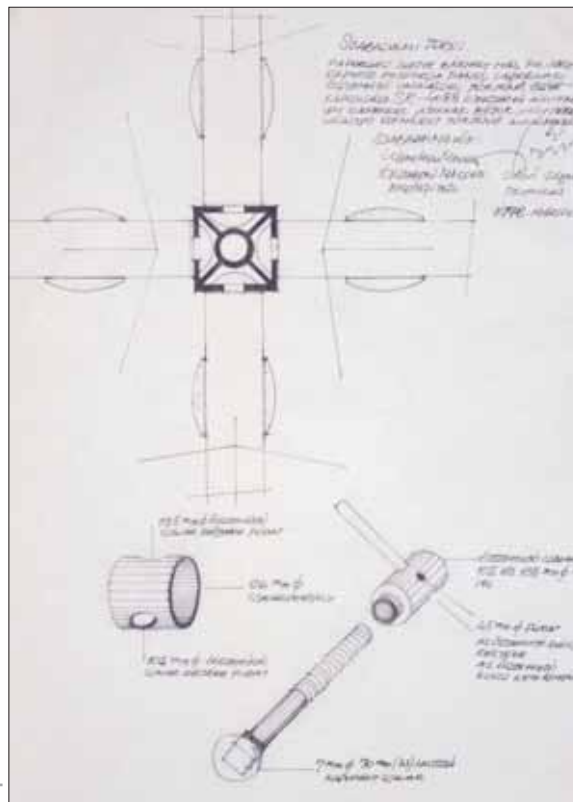
■ Kisszebeni Marcell aranydiplomás belsőépítész, képző- és iparművész változatos, színes életéről és sokirányú tevékenységéről regényeket lehetne írni, de ebben a méltatásban belsőépítészetére igyekszem fókuszálni.

1932. július 7-én Sátorlajújhelyen született. Gyermekek- és ifjúéveit Kecskeméten töltötte. 1951-ben került a Magyar Iparművészeti Főiskolára, ahol 1956-ban diplomázott, belsőépítőművész-oklevelet szerzett. Mesterei Kaesz Gyula, Juhász László és Horniczek László voltak.

Mindhárom mestert a magyar belsőépítészet legnagyobb egyéniségei között tartjuk számon. Kisszebeni

Marcell gyakran emlegette őket, és mindig tisztelettel, szeretettel beszélt róluk.

Alkotói pályáját a KERTI-ben, azaz a Kereskedelmi Tervező Vállalatnál kezdte, ahol hamarosan osztályvezető, műteremvezető lett. Szakmai hírnevét ennél a vállalatnál alapozta meg, ahol alkotásokban, eredményekben és sikerekben gazdag közel húsz esztendőt töltött. Főleg áruházak, kiskereskedelmi, vendéglátó-ipari egységek technológiai, belsőépítészeti és berendezési rendszereinek tervezésével foglalkozott.

Repró: dr. Balázs Ákos

Kisszebeni Marcell:
Shop (tervrajz) /
Marcell Kisszebeni:
Shop (design)

[1976]
pausz, tus / tracing
paper, India ink
[40x40 cm]

Kisszebeni Marcell:
Kermodul
(szabadalmi terv) /
Marcell Kisszebeni:
Kermodul
(patent design)

[1976]
pausz, tus / tracing
paper, India ink
[30x21 cm]

→
Kisszebeni Marcell:
Rába Áruház, Körmend
(látványterv) /
Marcell Kisszebeni:
Rába department store,
Körmend (visual design)
 [1973] *papír, tus /*
paper, India ink
 [30x30 cm]

Közreműködött az önkiszolgáló kereskedelem hazai bevezetésében. Az ötvenes évek végén ő tervezi az első önkiszolgáló rendszerű eladóteret. Az új kereskedelmi formák megvalósításáért 1959-ben a belkereskedelmi miniszter elismerésében részesült. 1958-tól folyamatosan részt vett a hazai és nemzetközi szakkiállítások tervezésében. E kiállítások tervezése révén, Kubától Indiáig szinte beutazta a fél világot. A budapesti *Országos Mezőgazdasági Kiállítás* elismerő oklevelét például két ízben, 1959-ben és 1962-ben is megkapta.

1963-ban a Dísnövény, kertimag-pavilon tervezéséért első díjban részesült. A kijevei nemzetközi kiállítás diplomáját 1966-ban vehette át. 1971-ben a budapesti *Vadászati Világkiállítás* természetvédelmi és indiai pavilonjáért elismerő oklevéllel tüntették ki. 1973-ban a körmen di Rába Áruház (mintaáruház) komplex tervezéséért a városvezetés elismerő oklevéllel jutalmazta munkáját. 1976-ban művészeti tevékenységét a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja adományozta Kultúráért Oklevéllel ismerték el. 1977-ben pedig a varsói Magyar Étterem tervezéséért szintén miniszteri elismerésben részesült.

A hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején (1968–1972) tervezte a különböző légitársaságok jegyirodáit: LOT, Lufthansa, Alitalia, SAS, melyek közül szakmailag talán a legjelentősebb a budapesti belvárosi Vörösmarty téren lévő Air India légitársaság irodája, melynél ő alkalmaz először keret nélküli portál megoldást, hatalmas üvegfelületekkel.

Fontos állomása volt munkásságának, az Amfora bolthálózat kiépítése (1969) és a Domus kereskedelmi

Repró: dr. Balázs Ákos

rendszer kidolgozása, ennek első épülete Miskolcon 1972-ben épült fel.

Foglalkozott többek között az ABC üzletlánc és a vegyes rendeltetésű áruházak technológiai tervezésével. Egyik legnagyobb volumenű munkája a békéscsabai Univerzál Áruház volt, melynek berendezésénél saját bejegyzett szabadalmát, a *Kermodul* alkalmazta (1976). A *Kermodul* tulajdonképpen egy *Syma* profilhoz négy irányból, összehúzó vasalással csatlakozó csomópontra épül, szakszerű variációival kiállítási installációkat, bútorokat, bútorcsaládokat lehet kialakítani. Előnye, hogy kis helyen tárolható, könnyen szállítható és helyszínen szerelhető.

Több száz megvalósult munkája közül csak néhányat említek: ilyenek például az Óbudai kísérleti lakótelep üzletházai (1960); Divatcsarnok (Párizsi Áruház), Budapest (1960); Otthon Áruház, Budapest, Rákóczi út 74. (1965); Óra-Ékszer bolt, Budapest, Váci utca 2. (1967); Amfora Kerámia, Budapest, Országgház utca 16. (1969); Spring Hotel Airport, Ausztria (1970); Szófia i Magyar Intézet (1972); Metropolis Szálló, Budapest (1976); Aranybárány Hotel, Zalaegerszeg (1979);

Kisszebeni Marcell:
Air India jegyiroda
homlokzata, Budapest
V., Vörösmarty tér /
Marcell Kisszebeni:
Shop front. Air India
Ticket Office.
Vörösmarty Square,
Budapest V
 [1968]

Repró: Márton László Attila

Hotel Centrál, Nagykanizsa (1980); Vigadó söröző, Budapest (1982); Kőbányai Sörgyár: Protokoll sörkóstoló, Budapest (1987). Ezek többsége már nem látható, mert időközben elbontották, átalakították. Sajnos, bele kell nyugodnunk, hogy a belsőépítészeti munka nem az örökkévalóságnak készül.

1975-ben saját fülemmel hallottam, amikor Kisszebeni Marcell kijelentette, hogy a nagy tervezőirodák korszaka lejárt, és elhagyva a KERTI-t átment a Pannónia Szálloda és Vendéglátó Vállalathoz tervezési csoportvezetőnek. Jóslata bevált, az idő őt igazolta, mert a rendszerváltás következtében a nagy tervezőirodák tényleg szétestek. Alkotói munkáját hatvanéves koráig munkaviszony keretein belül művelte, bár ezzel párhuzamosan jelentős magántervezői tevékenységet is folytatott. Az előbb említett vállalatokon kívül dolgozott még néhány helyen, mindenütt tervezési csoportvezető vagy főépítész munkaköröket töltött be, mert valahogy nem szeretett úgynevezett másodhegedűs lenni.

Vezetői képességei már ifjú korában megnyilvánultak, amikor saját maga által szervezett zenekara élén muzsikált, pontosabban hegedült. 1992-től szabad alkotóművészként működött tovább. Többek között volt: művészeti fővállalkozó, tervező, szervező, kivitelező, szakmai szerzői jogi, kereskedelemfejlesztési és szervezési szakértő. Egy időszakban még a Vigadó Galéria vezetését is ellátta.

Kisszebeni Marcell a magyar belsőépítészettel együtt élt, együtt lélegzett, de nem volt szakbarbár. Sokirányú érdeklődése viszont beépült alkotásaiba. Nagyvonalú, lendületes, de ugyanakkor csomóponti részletekig lebontó belsőépítészetet művelt. A képzőművészet aspektusából nézte és szemlélte a világot.

Ezt bizonyítják a látvány élményéből táplálkozó, kissé elvonatkoztatott, csodálatos könnyedséggel frissen előadott akvarelljei, grafikái. Elképzelései, vágyai olykor fölemelkedtek a felhők fölé, de gyakorlati ember lévén realisan, ökonomikusan gondolkodott, tervezett. A tervezésnél a funkciót, technológiát, praktikumot, azaz a használhatóságot tartotta elsődlegesnek, s mindezt leegyszerűsített, arányosan megfogalmazott formákkal és a színek választékos alkalmazásával fűszerezte. Kiválóan tudott karakterizálni, vagyis az

Repró: Márton László Attila

Kisszebeni Marcell:
Amfora üzlet
(belső kép), Budapest
I., Országház utca /
Marcell Kisszebeni:
Interior. Amfora Shop,
Országház Street,
Budapest I
[1969]

eltérő rendeltetésű üzletek profilját, hangulatát belsőépítészeti eszközökkel érzékeltetni. Nemcsak enteriőrt, de exteriőrt is tervezett, mivel sok esetben az épület külső megjelenésének kialakításában is jelentősen közreműködött. Rajongott az újdonságokért, és ha tehette, szívesen alkalmazott munkáiban addig kevésbé ismert anyagokat, technológiai megoldásokat. Bizonyos értelemben kísérletező művész volt. Hetvenéves korában saját házát is ilyen szemlélet alapján építette fel.

A kivitelezőkkel jó kapcsolata volt, mert értett a nyelvükön. Munkáit a tervezéstől a megvalósítási folyamatokon keresztül a kész alkotás átadásáig végigkísérte, „művezette”. Egy időben a főiskoláról frissen kikerült diplomások sora az ő irodájában kezdte tervezői pályáját, jómagam is közülük tartoztam. Műtermében a sok munka mellett mindig pezsgett az élet. Telefonon, valamint a kollégák személyes megjelenése révén, jöttek-mentek a különböző hírek, és így akarva-akaratlan mindannyian belecsöppentünk a szakma vérkeringésébe.

→
Kisszebeni Marcell:
Magyar étterem
(belső részlet), Varsó /
Marcell Kisszebeni:
Detail of the interior.
Hungarian restaurant,
Warsaw
[1977]

Néhány alkalommal Hornicsek László is belátogatott hozzá, így nekem is lehetőségem volt találkozni és megismerkedni egykori mesterével. Kisszebeni Marcell fiatal korában motorversenyző volt. Sportszerű, küzdőképes kemény akarata egész életét végigkísérte. Ha kellett, harcolt a belsőépítészeti szakma presztízséért, a munkákért, megbízások elnyeréséért. Küzdött családjá egzisztenciájáért, és mint egy középkori lovag, mindenért harcolt, ami szép, ami jó, ami nemes, és amiért érdemes. Mitológiai, antaeusi alkat volt, aki erejét a földből nyeri. Mert ha küzdelmei közben jelképesen ugyan, de olykor-olykor földhöz vágta, földdel érintkezve visszanyerte erejét és új erőre kapott. Egyedül a halállal nem tudott megbirkózni. Hosszú, kitartó szenvedés után, életének 78. évében, 2010. május 23-án visszaadta lelkét Teremtőjének.

Kisszebeni Marcell:
Amfora üzlet portálja,
Budapest VII.,
Majakovszkij
(ma Király) utca /
Marcell Kisszebeni:
Shop front. Amfora
Shop, Majakovszkij
(today Király) Street,
Budapest VII
[1969]

Repró: Márton László Attila

De csak a teste halt meg, gondolatban, lélekben most is velünk van.

Nyíró József *Az én népem* című regényének következő soraival fejezem be gondolataimat: „*A vető ember lehajlik, előbb földdel lemossa kezeiről a múltak szennyét, majd kenyérmagot vesz ki a nyakába vetett zsákból, megnézi, megáldja és minden egyebet elfeledve, boldog szédülettel kiszórja a földre.*”

Az Isten int, és a föld szétnyitja fekete markát.”

Kisszebeni Marcell barátomat ilyen vető embernek ismertem meg, aki élete során hallatlan lendülettel, hihetetlen energiával rengeteget dolgozott, és többnyire maradandót alkotott.

Tisztelettel, szeretettel gondolok rá, és mindannyian őrizzük meg szívünkben és emlékezetünkben.

HORVÁTH PÉTER KORNÉL
belsőépítész

(Kisszebeni Marcell emlékkiállítás. Vén Emil Galéria – Budafok-Tétény Művelődési Központ, Budapest, 2013. január 11–27.)

Repró: Márton László Attila

Szalmacsodák Zengővárkonyban

Tízéves a Szalma-Kincs-Tár

Magyarország igen gazdag kisebb-nagyobb múzeumokban, gyűjteményekben, ami jól példázza az egyének és a közösségek értékteremtő és megőrző erejét. Ezen gyűjtemények között is különlegességnek számít az Európában egyedülálló zengővárkonyi (Baranya megye) Szalma-Kincs-Tár – kézműves szalmatárgyak muzeális kiállítóhelye. A nagyközönség 2002 óta láthatja a közel hatszáz, szalmából készült tárgyat tartalmazó együttest egy kétszintes, felújított, volt iskolaépületben a falu központjában. A tárgyak Tüskés Tünde szalmafonó népi iparművész magángyűjteménye, melynek a falu önkormányzata adott helyet, s ők biztosítják a folyamatos fenntartást is. A gyűjtemény a megnyitás óta ma is folyamatosan gyarapszik. A kiállított tárgyak a hagyományos, magyar népi kultúrát őrző aratókoszorúk, boronák, szakajtók, méhkasok mellett a Kárpát-medence szalmafonását is bemutatják. Szép számban találkozhatunk erdélyi kalapokkal, szatyrokkal, falvédőkkel, bunyevác tojásokkal és élet-

Tóth Andrásné
(Szolnok): Angyal /
Mrs. András Tóth
(Szolnok): Angel
szalma / straw

képekkel, felvidéki bábokkal, kárpátaljai kosárkákkal. A gyűjtemény fontos és különleges részét alkotják a távoli vidékekről származó szalmatárgyak: huicita indián ceremóniakalap, japán rizsszalma szandál és esőköpeny, mexikói halottak napi játékok, karácsonyfadíszek, betlehemek, kínai babaházak, beduin kínáló-

←
Nan Rohan (Berkeley, California, USA): Kitűző
/ Nan Rohan (Berkeley, California, USA): Badge
szalma / straw

tálca, fehérorosz korona, udmurt baba, ausztrál házi áldás. A kiállítás sokszínűsége mellett fontos szólni a tárgyak készítése során alkalmazott módszerek rendkívüli gazdagságáról. Hiszen a fonáson kívül láthatunk szalmaintarziás szivartokokat, kötözött állatfigurákat, hajtogatott kereszteket, szalmahasítékból sodort csipkedíszeket is. A legrégebbi tárgyak az 1840-es évekből származnak, a wohleni (Svájc) Freiämter Strohmuseumtól ajándékba kapott szalmacsipke musteralapok.

A kiállításon a népi kultúra hagyományos tárgyai mellett kortárs hazai és külföldi alkotók iparművészeti munkáit is megcsodálhatjuk. Az *iparművészet* fogalom a 19. századtól honosodott meg a művészettörténeti irodalomban. A magyar kifejezés, eredetileg, a művek gépi előállítását hangsúlyozta a kézi megmunkálással szemben, amire ma már senki sem gondol e szó kapcsán. Az olasz *arte decorativa* kifejezés, helyesebben, a mű esztétikai jellegét emeli ki. A magyar nyelv is ismeri a régi – az ókori, középkori, reneszánsz és barokk – művészet használati tárgyainak megjelölésére a latin *arte minori* magyar megfelelőjét, a *kisművészetek* kifejezést. A Szalma-Kincs-Tár modern anyaga láttán is helyesebb lenne ez a megjelölés. Jól tudjuk, hogy a „kisművészetek” mindenkor a képzőművészet szerves részét képezték. Mert egy emberi alkotás vagy művészet, vagy nem, s ennek egyedüli kritériuma a minőség és a művészi színvonal.

Az ember alkotói, művészi igénye, tehetsége, találékonysága és anyagszeretete örök, így természetesen a szalma ősi, természetes anyagát sem hagyja veszni, és a régi technikákkal és formákkal új jelentést hordozó, modern dísz tárgyakat, művészeti alkotásokat teremt, amelyek méltóképpen szerepelnek a zengővárkonyi Szalma-Kincs-Tár-ban.

Nemzetközi fesztiválok díjnyertes alkotásai is szép számban sorakoznak a tárlókban: szalmavirágok, ékszer, kalapdíszek, képek, címerek, üdvözlőlapok. A vendégkönyv bejegyzései szerint a látott szalmamunkák komoly inspirációt jelentenek a látogatóknak: egyrészt kedvet kapnak a szalmafonáshoz, másrészt megtudhatják, hogyan lehet a hagyományban gyökerező, mégis a ma embere számára is olyan vonzó tárgyakat készíteni, melyek szemnek, léleknek örömet

szereznek, funkciójuknak köszönhetően pedig a mindennapi életük szerves részévé válhatnak.

A muzeális kiállítóhely nagy érdeme, hogy nem szembeállítja, hanem a maga érdemei felmutatásával egymás mellé teszi a hagyományőrző és a modern kézműves-remeket. A gondosan válogatott tárgyak

→
Lidia Glovatskaia
(Minszk, Fehér-
oroszország): **Angyal /**
Lidia Glovatskaia
(Minszk, Belarus):
Angel
szalma / straw

közös jellemzője az egységesség, a művesség: minden esetben bravúros technikai megoldásokkal, művészi kifejezőerővel jöttek létre, s követendő példát jelenthetnek. A szalma kiválóan alkalmas szakrális tárgyak készítésére is, amit a gyűjtemény gazdagon illusztrál. Megcsodálhatjuk a sokféle keresztet, intarzia szentképet, monstranciát, gyertyadíszt is.

A Szalma-Kincs-Tár március közepétől november elejéig szerda kivételével minden nap, télen kérésre, látogatható. A virágvasárnapot megelőző szombaton és október első szombatján *Szalmalekvár Fesztivál* fan-

tázianeví rendezvényt szerveznek, ebbe a falu lakóit is bevonják. Nyáron bemutató foglalkozásokat tartanak, szalmafonó-táborokat szerveznek. Iskolák, csoportok egész évben kérhetnek múzeumpedagógiai foglalkozást.

A Szalma-Kincs-Tár évek óta együttműködik a Long Beach-i (Kalifornia, USA) American Museum of Straw Arttal, amit a két múzeum ismétlődő, közös programjai is tükröznek. A Szalma-Kincs-Tár tízéves működése szépen példázza, hogy az egyén és a közösség összefogása maradandó értéket tud létrehozni és fenn-

**Tóth Ferencné
(Látrány):**
Zengővárkony címere /
**Mrs. Ferenc Tóth
(Látrány):**
Coat of arms
of Zengővárkony
szalma / straw

Szabó Sándorné
(Debrecen):
Aratókorona /
Mrs. Sándor Szabó
(Debrecen):
Harvest crown
szalma / straw

tartani. A megnyitás óta eltelt évtizedben a múzeum számos pályázatot hirdetett, kiállítást és nemzetközi konferenciát szervezett. Tematikus kamarakiállításai-val bemutatkozott Budapesten, Orfűn, Pécsen is. Kiadványai a hagyományápoló magyar szalmafonók kézikönyvei, referenciát jelentenek alkotóknak és néprajzos szakembereknek egyaránt.

A Szalma-Kincs-Tár létrehozásával Zengővárkony a 21. század elején is beírta nevét a hazai kulturális életbe. De fontos határkő nemcsak a szalmából készült tárgyak bemutatásában, hanem a művészetek történetében is, hazai és nemzetközi vonatkozásban egyaránt. Ezenfelül új korszakot nyit a muzeológiában is. Itt egy adott anyagnak, a szalmának, nemcsak egy-egy adott célú felhasználását, annak jeles alkotásait ismerhetjük meg, hanem egységben láthatjuk ennek a nem időtálló anyagnak a széles körű, legkülönbözőbb célú művészi bemutatását. Forgatókönyvet ad, amelyet konkrét, megvalósított kiállítással hitelesít,

s ezáltal kibővíti az iparművészet, a képzőművészet fogalmát a szalmatárgyakra is.

A gabona, mindenekelőtt a búza, az ember életet adó, legalapvetőbb tápláléka, a halhatatlanság, az újjászületés ősi szimbóluma. A zengővárkonyi Szalma-Kincs-Tárban látható tárgyak alkotói ezzel az alázattal nyúltak a kalászt tartó szalmaszárhoz is. Talán ez magyarázza azt a felemelő érzést, amit a megtekintésük a látogatóban fölébreszt.

PROKOPP MÁRIA
művészettörténész

■ Tüskés Tünde a budapesti Piarista Gimnázium angol szakos tanára, a zengővárkonyi szalmamúzeum alapítója. 1993–1996 között Angliában végzett el egy szalmafonó mesteriskolát. 1994-ben Cambridge-ben, 1995-ben Warwickben első díjat, illetve ezüstérmet nyert műveivel.

Idehaza is rendszeresen kiállít. Első önálló kiállítása 1998-ban volt Fóton, 2001-ben a kaliforniai Long Beachen volt önálló bemutatkozása.

2000-ben Törökszentmiklóson megszervezte az első, majd 2007-ben Pécsváradon a negyedik nemzetközi szalmaművészeti konferenciát. Alapító tagja, jelenleg elnöke a Pest-Budai Kézműves és Népművészeti Közhasznu Egyesületnek.

2002-ben saját gyűjteményéből alapította meg a zengővárkonyi Szalma-Kincs-Tárat. *(A szerk.)*

A fotókat Tüskés Tünde bocsátotta rendelkezésünkre.

→
Csáki Ildikó
(Ágasegyháza): Párta /
Ildikó Csáki
(Ágasegyháza):
Girls' Headdress
szalma / straw

Kóródy György (1890–1957)

építész-iparművész

■ Kóródy György a két világháború közötti időszak érdekes, mára szinte teljesen feledésbe merült művészegyénisége. Kirajzolódó pályaképe bizony sok helyütt tele van hiátusokkal, a rá vonatkozó adatok és információk sokszor bizonytalanok, mégis érdemes foglalkozni vele, hiszen az egybegyűjthető források és tárgyak fényében egy izgalmas, műfajokban és stílusfordulatokban gazdag életmű látszik kibontakozni.

1890-ben született Tiszaújlakon, 1911-ben szerzett építészdiplomát a Műegyetemen.¹ Rövid ideig Lechner Ödön irodájában rajzolt, majd az első világháborús frontról hazatérve gobelinszövésssel kezdett foglalkozni: saját kartonjai alapján, maga szötte kisméretű kárpitjait. Később egyre több alkalmazottat vett fel, akiket szintén maga tanított gobelinszövésre, így egy-két éven belül a Városligeti fasorban bérelt kis műhelyében már 20-25 szövőnőt foglalkoztatott.

1920-ban elérkezettnek látta az időt, hogy tevékenységét komolyabb üzleti vállalkozás formájában folytassa, és megalapította a Greco Gobelin Részvénytársaságot. A cég első nyilvános és anyagi sikert is hozó szereplése az 1921. évi Nemzeti Szalonban volt, ahol egy teljes termet megtöltött faliszőnyegeivel és bútoraival. Kóródy a műhelyt két-három év alatt egészen

nagy üzemmé fejlesztette, 1924-re Dohány utcai műhelyében, illetve pestszentlőrinci telepén már 320 főt alkalmazott.

A műhely részben régi, híres gobelineket restaurált, illetve azok hű kópiáit szötte, részben magyar művészek eredeti tervei után készített nagyméretű faliszőnyegeket és bútorhuzatokat.² Kóródy saját tervei mellett a kor jó nevű művészeinek kartonjait kiviteleztek, köztük például a két, Münchenből hazatért festő, Belányi Viktor és Szenes András munkáit. Még egy érdekes egyéniség feltűnik a sorban: Háy Gyula. Háy Németországban végzett iparművészeti tanulmányokat, majd évekig Berlinben díszlettervezőként dolgozott. 1923-ban hazatért, és iparművészként bedolgozott a Grecóba.

A Greco számára dolgozó képzőművészek sorában még egy jeles alkotó nevét emeljük ki: Iványi Grünwald Béláét, aki egy négydarabos, nagyméretű kárpitokból álló sorozatot tervezett 1923 körül.³ Ezek közül egy, a *Magyar tánc* című ma az Iparművészeti Múzeum textilgyűjteményéhez tartozik⁴, egy másik darab pedig jelenleg a Parlament egyik termét díszíti.

A Greco Gobelin évekig meglehetősen sikeresen működött, részt vett a bécsi és frankfurti árumintavásárokon, a korszak jelentősebb nemzetközi kiállításain, például Monzában és Philadelphiában, s kiterjedt

Kóródy György:
Családi ház, Borgó utca
(ma Budapest II., Lepke
utca) / György Kóródy:
Family house, Borgó
Street (now Lepke
Street), Budapest II
[1930] reprodukció /
reproduction [Tér és
Forma, 1931. 77.]

Kóródy György:
Karosszék
és faliszőnyeg /
György Kóródy:
Armchair
and wall carpet

[1924] *archív fotó*
(Iparművészeti

Múzeum Adattára,
Budapest) / *archive*
photo (Documentation
Department, Museum
of Applied Arts,
Budapest)

**A Greco Gobelin
Részvénytársaság
hirdetése a Magyar
Iparművészet folyó-
iratban, 1924 /
Advertisement of Greco
Gobelin Co. in the
Journal Magyar
Iparművészet, 1924**

megrendelői körre tett szert Európában. 1923-ban Kóródy három hónapot töltött New Yorkban, ahonnan azzal a benyomással tért vissza, hogy a helyiek bizonytalan és gyökértelen ízlése miatt az Egyesült Államokban jószerivel mindent el lehet adni.⁵ Jó kapcsolatokat épített és üzleteket kötött, aminek révén 1924 körül munkáik jó része már a tengerentúlon talált gazdára.

1926-ban kapott megbízást Rudnay Gyula festő-

művész az Országgyűléstől egy nagyméretű gobelin tervezésére. Az óriási, mintegy 36 négyzetméteres *Pusztaszer* című falkárpit leszövéését a Greco kezdte el. 1928-ban a Műcsarnok tavaszi tárlatán mutatták be, majd a Parlament épületébe került. Abba a helyiségbe, amelynek átalakítására egy szűk körű pályázat lebonyolítása nyomán Kóródy György kapott felkérést. A képviselőház elnöki fogadótermének tervezése és a munkálatok 1928–1929-ben zajlottak.⁶ A berendezés kialakításánál Kóródyt az az elv vezérelte, hogy kiképzése magyaros ízléssel kell hogy történjék, de nem az általánosan beidegződött paraszti motívumok alkalmazásával, hanem a magyar történelmi stílusnak megfelelően: azaz a török hódoltságot követően meghonosodott felvidéki kastélystílus átmagyarosodott reneszánsza kell, hogy adja a berendezés hangulatát. A berendezés kialakításánál egyértelmű utalások fedezhetők fel különböző 17. századi építészeti-iparművészeti emlékekre. A stukkódíszek a besztercebányai Turcsányi-ház hatása alatt készültek, az ülőbútorokhoz az Esterházy-kincstár ezüstborítású székei szolgáltattak mintát. A székek eredetileg aranyhímzésű, Bethlen-címeres piros bársonyhuzatát néhány éven belül, 1942-ben lecserélték a neves textilművész, P. Szabó Éva által tervezett *Nagy Lajos* szövetre. A nagy oszlopos diófa ajtók fülkéiben álló férfialakok modelljeit Gádor István keramikus mintázta „szerencsésen éreztetve rajtuk a török hódoltság korának zömök, kissé brutális, de jellemzően tiszta magyar formanyelvét”. Az üvegablakok Hende Vince festőművész kartonjai alapján készültek, a falburkolatokat és a bútortzatot a korszak egyik legkiválóbb asztalosa, Damjanovics László készítette el. A főemelet 6. számú terem ma a miniszterelnök fogadótermeként szolgál.

Mint említettem, a teremben elhelyezett Rudnay-gobelin a Greco-manufaktúra csak elkezdte, befejezése azonban már egy másik műhely neve alatt történt, ugyanis a Greco az állandó tőke- és hitelproblémái miatt időközben tönkrement. Akkori igazgatója, Ágotay Lajos felajánlotta a céget megvételre a fővárosnak, amely a Mester utca 33. alatt működő Textilipari Foglalkoztató Műhely számára a teljes berendezést meg is vásárolta – Kóródyval együtt. Ezután, tehát 1927-től Kóródy vezetésével mint a Székesfővá-

Iványi Grünwald Béla:
Magyar tánc.
 Kivitelező: Székes-
 fővárosi Gobelinszővő
 Műhely. Jelenleg
 a budapesti Parlament
 Gobelin-termében /
 Béla Iványi Grünwald:
 Hungarian Dance.
 Manufactured by
 Metropolitan Gobelin
 Weaving Workshop,
 Budapest. Now in the
 Gobelin Hall of the
 Houses of Parliament,
 Budapest
 [1924] gyapjú,
 gobelinteknikával
 szövétt / wool,
 Gobelin technique
 [240x250 cm]

rosi Textilipari Foglalkoztató Műhely gobelinszővő osztálya működött tovább. A műhely ez idő tájt végzett munkáiról szóló híradások arra engednek követ-

kezteni, hogy a főváros végül is a céget beolvasztotta az Iparrajziskolába, s a másik jeles textiltervező művész, Lakatos Artúr mellett, aki az Iparrajziskola sző-

Fotó: Szalátnyay Judit

Rudnay Gyula:
Pusztaszer. Kivitelező:
Székesfővárosi
Gobelinszővő Műhely.
Jelenleg a budapesti
Parlament Gobelin-
termében /
Gyula Rudnay: Pusztaszer. Manufactured by
Metropolitan Gobelin
Weaving Workshop,
Budapest. Now in the
Gobelin Hall of the
Houses of Parliament,
Budapest

[1926–1928] *gyapjú,*
gobelintechnikával
szővött / wool, Gobelin
technique [36 m²]

nyegszövő műhelyét vezette, Kóródy a gobelinszővő műhely műszaki vezetője lett. 1931-ban nagy sikerű kiállítással léptek a magyar közönség elé. Két restaurált antik Rubens- katonán után készült brüsszeli fal-kárpit és egyéb klasszikus gobelin-kópiák mellett Kóródynak több modernebb hangulatú faliszőnyege és bútora is szerepelt a kiállításon.⁷ Az itt bemutatott darabok közül kettőt a jeles brit művészeti folyóirat, a *The Studio* iparművészeti évkönyve is közölt.⁸ Jellegzetes piskóta-idomú háttámlával megoldott, geometrizáló, zezzug-motívumokból, esetleg stilizált levél- és állatfigurákból komponált gobelinbevonatú ülőbútorai közül egy bekerült az Iparművészeti Múzeum gyűjteményébe is.⁹

Hasonló kialakítású a gyűjtemény egy másik darabja is, mely azonban az „országközi stílushoz” közel álló motívumokból komponált leheletfinom gobelin-huzatot visel.¹⁰ A székéből egy négydarabos kollekció (két támlás és két karos változat) szerepelt az Iparrajziskola 1932. évi karácsonyi kiállításán.¹¹

Kóródy tulajdonképpen ez időtől kezdett tanult szakmájához, az építészethez, belsőépítészetéhez visszakanyarodni. Egyre többet foglalkozott kiállítási enteriőrök és pavilonok tervezésével, üzlethelyiségek és lakásbelső kialakításával – beleértve a bútortervezést is. Az említett iparrajziskolai tárlat rendezése

után jelentős munkája volt az Országos Magyar Iparművészeti Társulat fél évszázados jubileuma alkalmából rendezett *Szép otthon – boldog élet* című lakás- és iparművészeti kiállítás 1935-ben. Az Iparművészeti Múzeum földszinti csarnokát megtöltő kiállítás belsőépítészeti munkáinak tervezése és irányítása mellett ő látta el a főrendezői feladatot is.

Építész tervezőként ritkán jelentkezett. Az egyetlen épület, amit saját nevén publikált, egy kisebb családi ház a Rózsadombon, az egykori Borgó, ma Lepke utcában.¹² Az épület nagyon szolid, sőt puritán – különösen az abban az időben alkotott iparművészeti munkáihoz mérten. A garzonból és egy nagyobbacska lakásból álló ház egyszerű hasábos tömbökből komponált, a lehető legegyszerűbb eszközökkel megoldott, igazi „modern” ház. Későbbi épületeit és belsőépítészeti munkáit már Ribáry Alajossal közösen tervezte. A harmincas évek első felében társultak, és valószínűsíthető, hogy Kóródy inkább az enteriőrök tervezésében vett rész. Ismert egy bérházuk 1936-ból a Fő utcában¹³, egy panzió bővítése és néhány budapesti üzlethelyiség.¹⁴

Közös munkáik közül a legizgalmasabb egy rózsadombi családi ház, amelynek képei megjelentek a *The Studio Yearbook of Decorative Art*-ban.¹⁵ A ház mozgalmas tömegű, téglaburkolatokkal, nagy osztott üveg-

Kóródy György:
Magyarok. Kivitelező:
Székesfővárosi Gobelin-
szövő Műhely. Jelenleg
a budapesti Parlament
Gobelin-termében /
György Kóródy:
Hungarians.
Manufactured by
Metropolitan Gobelin
Weaving Workshop,
Budapest. Now in the
Gobelin Hall of the
Houses of Parliament,
Budapest
 [1932] *gyapjú,*
gobelin technikával
szövétt / wool,
Gobelin technique
 [138x190 cm]

Kóródy György:
Karosszék. Kivitelező:
Székesfővárosi Ipar-
rajziskola faipari és
gobelin szövő műhelye /
György Kóródy:
Armchair.
Manufactured by the
Wood Industry and
Gobelin Weaving
Workshop of the
Metropolitan Industrial
Drawing School,
Budapest
 [1932] *diófa, szövétt*
selyemgobelin buzattal
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
walnut, with woven
silk Gobelin fabric
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
 [103x63x67 cm]

felületekkel, virágablakkal, hívogató teraszokkal meg-
 oldott épület egy lejtős, teraszosított telken. Egy ügy-
 véd számára készült 1933-ban, a Hankóczy út 5. szám
 alatt állt, helyén ma egy új építésű többlakásos társas-
 ház található.¹⁶

Ribáryval való együttműködése 1937 körül felbom-
 lott. Ráczy György, a fiatal építész Ligeti Pál irodáját
 elhagyva, a Ribáry-Kóródy irodájában helyezkedett
 el. Emlékirataiban így idézi ezeket az időket: „*Pár hét*
múlva a Kóródy – Ribáry Andrássy úti irodájában talál-
tam új munkahelyet, de ez a társulás pár hónap múlva fel-
bomlott. Kóródy kivált, s magával vitt. Nem volt »iroda-
helyisége«, ezért az én Pannónia utcai lakásomat nevezte
meg irodája címének, és pecsétjén az én telefonszámom sze-
repelt. Kóródy György nagyon kedves ember volt. Nagyon
jól együtt tudtunk dolgozni, még tanultam is tőle, a deko-
ratív szemléletet. Együtt terveztük az Apponyi téri – ma
Felszabadulás tér – Lipcsei üzletet.”¹⁷ Ezzel el is érkez-
 tünk Kóródy egyik legismertebb munkájához, a Fe-

renciek terén lévő, Alpár Ignác tervezte Girardi-ház
 alsó két szintjének átalakításával létrehozott Lipcsei
 Vilmos-féle divatszalonhoz, amely ma az OTP egyik
 fiókja. A hatalmas üvegfelületekkel kiképzett üzlet-
 portál bejáratát egy korong alakú vasbeton előtétő
 hangsúlyozza. Pillérjének narancspiros kerámiabur-
 kolatát Márkus Lili keramikumművész készítette, ma-
 gát a portált, Márkus Lili férjének cége, a Márkus
 Lajos Rt. kivitelezte.¹⁸

Ebben az időben készült egy másik számottevő
 munkája, a Szent Lukács fürdő különtermének be-
 rendezése is. A tágas tér központi eleme egy kandal-
 lófülke Szabó Éva bútorszövetét viselő sarokkanapék-
 kal és csavarosan esztergált lábú üveglapos asztalok-
 kal. A társalgóban elhelyezett mókás, koronás támlájú
 karosszékek formaképzése visszaüt a néhány évvel
 korábbi munkáira.¹⁹

Utolsó publikált munkái közül való az a néhány la-
 kásinteriőr, amelyeket a *Tér és Forma* közölt 1938-as

évfolyamában.²⁰ A képeken felbukkanó különleges, gölyös kartámasszal megoldott fotel mellett több, szellemesen kialakított darab vonja magára a figyelmet, így például a hengeres lábazatra épített bársecszékény. Ezeknek az enteriőröknek a stílusa már alkalmazkodik a harmincas évek végén divatos megoldásokhoz.

Fotó: Iparművészeti Múzeum, Budapest / Áment Celléért

Fotó: Wachter Klára

Kóródy György: Lipcsei Divatház portálja, Apponyi tér (ma Budapest V., Ferenciek tere). Kerámiaburkolat: Márkus Lili. Kivitelező: Márkus Lajos Rt. / György Kóródy: Shop front. Lipcsei Fashion House. Apponyi Square (now Ferenciek Square, Budapest V). Ceramic covering: Lili Márkus. Manufactured by: Márkus Lajos Co. [1937] korabeli fotó / contemporary photo

Zárt mértani idomokból szerkesztett tárolóbútorok, hívogató párnázott ülőbútorok, mindez felöltöztetve, feldobva sok élénk, tarka szöveggel: a modern otthonhoz szinte kötelezően hozzá tartozó Szabó Éva-féle lakástextíliákkal.

Kóródy magyarországi pályája nagyjából ekkor meg is szakadt. Zsidó származású lévén 1939-ben elhagyta az országot. Előbb Angliába ment, ahol részt vett az *Ideal Home* című kiállítás rendezésében, majd Ausztráliába távozott. Sydney-ben telepedett le, ahol a negyvenes évek elején egy kis műhelyt alapított Elsie

Segaerttel, az ottani belga konzul lányával. Bútorait, lakásfelszerelési tárgyaikat 1949-től a szintén általuk alapított Artes Studio nevű lakberendezési üzletükön keresztül értékesítették. Termékeik nagyon népszerűek voltak, tevékenységükkel jelentős nyomot hagytak az ausztrál design palettáján, amelyet jótékonyan színezték az akkortájt bevándorló európai művészek. Kóródy egyszerű vonalvezetésű, nádazott, vagy habszivacs párnázattal ellátott ülőbútorai, üveglapos asztalai, amit ő „tiropi” stílusnak nevezett, valóban a korabeli osztrák és skandináv hatásokat tükrözik. Az Artes később nemcsak a két alapító, hanem más európai és amerikai tervezők modelljeinek kivitelezésével és forgalmazásával is foglalkozott, s az ausztrál design kiemelkedő műhelyeként tartják számon. Kóródy 1957-ben, 67 évesen hunyt el. Halála után több bútor helyett kapott a legnagyobb ausztrál designmúzeumban, a sydney-i Powerhouse Museum gyűjteményében.

HORÁNYI ÉVA
művészettörténész

Jegyzetek

1. Budapesti Műszaki Egyetem Levéltára, hallgatói törzskönyvek adatai alapján.
2. A cég alapításáról és tevékenységének ismertetéséről: *Magyar Iparművészet*, 1924. 67., képek: 76.
3. Ezek közül kettőt a *Magyar Iparművészet* is közölt, l. „Tánc”, 1924. 77.; „Tavaszi”, 1926. 76.
4. Iványi Grünwald Béla: Magyar tánc. Szövött gobelin. Az 1924-es Greco-féle minta második leszövése: Székesfővárosi Iparrajziskola Gobelinszövő Műhelye, 1930 k., 246x242 cm. Iparművészeti Múzeum, ltsz.: 51.1008 (a Külügyminisztérium 1951. évi áttéte). Első közlés: *Magyar Iparművészet*, 1924. 77.
5. Kóródy György: Iparművészetünk amerikai piaca. *Magyar Iparművészet*, 1924. 51–52.
6. A berendezés ismertetése: *Magyar Iparművészet*, 1929. 198–199.
7. Az Iparrajziskola Gobelinszövő Műhelyének és Textilosztályának kiállítása. *Képzőművészet*, 1931. 190–193.
8. *The Studio Yearbook of Decorative Art*, 1933. 116., 135.
9. Iparművészeti Múzeum, Bútorgyűjtemény, ltsz.: 91.47.1.
10. Iparművészeti Múzeum, Bútorgyűjtemény, ltsz.: 58.230.1.
11. *Magyar Iparművészet*, 1933. 22.
12. Komor János: Korszerű budapesti villák. *Tér és Forma*, 1931. 77–80.
13. Bérház Budapesten a Fő utcában. *Tér és Forma*, 1936. 179.
14. *A Bútor*, 1937. 109–112. A közölt enteriőrök: Moktár

Foto: Iparművészeti Múzeum, Budapest / Ament Gellért

- bankfiók az Alkotás utcában, a Királyi Magyar Autóklub Idegenforgalmi Osztálya, Grimm Panzió, karosszék a Lukács fürdő berendezéséhez.
15. *The Studio Yearbook of Decorative Art*, 1938. 18.
16. Terveit l.: Budapest Főváros Levéltára Építészeti Tervtár: XV.17.d.329/12196/2 – Ribáry szignójával.
17. Rác György: *Egy forradalmár emlékezései*. 1977. Kézirat. Politikatörténeti Intézet Levéltára.

Kóródy György:
Karosszék /
György Kóródy:
Armchair

[ca. 1930] *diófa, szövetgobelin buzattal (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / walnut, with woven Gobelin fabric (Museum of Applied Arts, Budapest)*
[90x70x62 cm]

Kóródy György:
Karosszék /
György Kóródy:
Armchair

[1938]
diófa, új pamut-bársony kárpittal (magántulajdon) / walnut, with new, cotton velvet fabric (private property)
[80x62x58 cm]

18. A divatszalón képei közölve: *Tér és Forma*, 1938. 296–300. L. még: Ferkai András (szerk.): *Pest építészete a két világháború között*. Budapest, 2001. A pillér kerámia-burkolatának egyik csempéje ma az Iparművészeti Múzeum tulajdonában.

19. A terem képei: *Tér és Forma*, 1939. 26., a Lukács fürdőhöz tervezett füles karosszék képe: *A Bútor*, 1937. 112.
20. *Tér és Forma*, 1938. 361–362., ill. *Magyar Iparművészet*, 1944. 56–57. A képeket lakások szerint beazonosítva közli: Somlai Tibor: *Tér és idő*. Budapest, 2008. 102–103., 244–245.

Fotó: Iparművészeti Múzeum, Budapest / Áment Gellért

Az iparművészet mint érték

■ Az iparművészeti alkotás minőségének meghatározásában legfontosabb az egyén, az egyéniség, a karakter szerepe, annak eredetisége és ereje. Legpregnansabban az iparművészet úgynevezett autonóm területére vonatkoztatható ez a megállapítás.

Minden iparművészeti műfaj valamely használati célokat szolgáló mesterségből emelkedett ki. Az autonóm pedig azt jelenti, hogy a mesterség anyagát és technológiáját megtartván, annak szépségét, esztétikai lehetőségeit kihasználva a művész eljuthat a vizuális gondolkodás és kifejezés legmagasabb szintjeire.

A tervezőművészetre is áll ez a tétel, de *főleg a használati minőség*, kevésbé az önkifejezés tekintetében, bár bizonyos területeken a karakteri felismerés rendkívül fontos, akár a márkára, akár a tervezőre, akár a formára vonatkozóan. Az iparművészeti alkotás mi-

nősége szorosan összefügg az érték kategóriával. Ne felejtjük el azonban, hogy ez mennyire relatív, ha az egész világon ismert szlogenre gondolunk: A jó design nem drága.

Az iparművészet mint érték címben jelzett tartalom röviden nem válaszolható meg, bár ha megkísérlem, csak annyit mondhatok, hát persze hogy érték, de hozzágondolom, csak nem mondom ki: lényegében és elsősorban *a művészi érték számít*, amihez kapcsolódik bizonyos erkölcsi hitelesség is. (Az *iparművészet mint kifejezés*, mint szó átlagos használatában nem gondolunk azonnal az autonóm alkotásokra, se az antikvitásokra, vagy a műkincsekre.)

Nézzük egy kicsit részletesebben, a textil-, kerámia-, porcelán-, üveg-, ötvösművészet, ipari formatervezés, grafika, belsőépítészet – összefoglalóan az iparművé-

Rátkai Sándor:
Szegedi papucs /
Sándor Rátkai:
Szeged slippers

Elsősorban dekoratív értéke van. Karaktere, díszítése hagyomány-őrző, ahogyan a technológiai előállítás is / Predominantly of decorative value. Traditional both in its character, its decoration and its manufacturing technology

Japán fapapucs /
Japanese wooden sandals

Használati, esztétikai és társadalmi értékét a forma tiszta geometriai harmóniája és a választott anyagok adják. Funkcióktól független dekorativitása nincs. Egyaránt alkalmas egyedi és tömeggyártásra / Its value in use and its aesthetic and social value rising from the pure geometric harmony of its form and from the materials chosen. No decorativeness independent of its function. Suitable both for individual manufacturing and mass production

Fotó: A Magyar Kézműveségért Alapítvány (AMKA)

Fotó: Simon Károly

Kovács J. Attila:
Klasszikus férficipő /
Attila Kovács J.:
Classical men's shoes

*Magas ár-érték
mellett exkluzív,
klasszikus és modern
cipők készülnek
kézi munkával
a generációk óta
sikeresen működő
hazai cipésműhelyben
/ Hungarian
shoemakers have been
providing exclusive
classical and modern
hand-made men's
shoes with great value
for money for
generations*

Fotó: AMKA

szet – területén mit jelent az érték: ár-érték arányt, gyakorlati (használati) értéket, emocionális (esztétikai) értéket és társadalmi értéket (ami alkalmazott és általános művészeti funkció, környezeti attitűdben).

Ez utóbbi a leginkább problematikus, talán a legnehezebben megfogható, mert komplex tervezésfilozófiai összetevőkből áll. Kollektív érdekeket szolgál, s pont ennek az értékalkotó tényezőnek nincs ma igazán gazdája. Ezért pontosabb, ha kijelentő mód helyett inkább feltételes módot használunk, azaz nem szolgál, hanem érdekeket *szolgálna*.

Minden iparművészeti műfaj elsősorban önmagával van elfoglalva. A komplexitásban való szerepköre kevésbé hangsúlyos. E szerepkörhöz tartozó inspiráció alig létezik. Mi lehet ennek az oka?

A művészet a rendszerváltáskor állampolgári jog lett. Bárki a neve mögé írhatja, hogy iparművész, vagy designer... s a többi.

A pályán való működéshez nem kell zsúri. Nem kell az a zsúri, ami korábban pénzügyi-minőségi értékelő feladatán túl *spontán módon szolgálta a szakmai vagy szakmaközi kommunikációt*. Ez tehát – néhány kivétellel – megszűnt.

E folyamatban szinte automatikus következmény,

hogy a *hagyományos* művészeti szervezetek állami támogatottsága elsorvadt, hiszen ha a művészet állampolgári jog, az egyben azt is jelenti, hogy mindenki – illetve minden szakma – boldoguljon, ahogy tud. Hosszú idő kellett ahhoz, hogy ez a folyamat mint tény tudatosuljon bennünk.

Az új, a régihez képest, mondhatni *kaotikus állapotában* a professzionista iparművésznek nincs kiemelkedő szerepe, vezető szerepkörrel végképp nem is szólva, pedig a minőségi munkák, termékek iránti társadalmi igény mit sem változott, sőt.

Ezek után óriási kérdőjel, hogy a tárgyi világ – mint komplex struktúra – tervezhető-e a jövőben, vagy nincs értelme vele foglalkozni, *mondván majd kialakul?!!*

Ha nem foglalkozunk vele, vajon milyen lesz?

Nemrég kérdezték tőlem, mi az ars poeticám. Így fogalmaztam meg: a magam részéről hiszek a civilizációban, a benne rejlő szépség életminőséget meghatározó erejében, de tudom, a jövőben összehangolt tervezés nélkül ez már lehetetlen.

De maradjunk még a jelennél. A tárgyi környezetünk egy részét, talán a zömét, általában nem tervezzük, hanem összeválogatjuk. Kivételt képeznek a komplex létesítmények. Az emberek 95 százaléka ma azt veszi, amit a multik áruházai kap. A tömegigényeket kiszolgáló áruházláncok filozófiája: olcsón és jól. Az Auchan egyik fő szlogenje: Ha másutt olcsóbbat kap, visszafizetjük a különbség többszörösét! Az olcsó még hellyel-közzel stimmel, de a jó már erősen kérdőjeles. Elektronikai termékek, háztartási gépek esetében általában azt kérdelem magamtól, hogy vajon a terméknek volt-e profi designere, vagy a marketinges mondta meg, milyen legyen a termék. A marketing azt nézi, azt keresi, hogy mi is az a forma, amit a legtöbben vesznek a világban, vagy egy régióban. Egy biztos, a beépített kultúra minimális, viszont csillog-villog a műanyagban, vagy a szeszű műanyagból készült termékeken a magas minőség jelzésére felhasznált fekete festék. Kerülnek a radikálisan egyszerűt, azaz az illeszkedőt. A diszkrétet. A nemest.

Ténynek veszem, a tárgy tervezésénél az igazi humánum, a jó ízlés felébresztése, azaz a legjobb értelem-ben vett ízlésformálás, vagy másképpen: a tárgyon ke-

resztül való szolgálat hiányzik. Pedig az biztos, a kerti törpére emlékeztető kávéfőző tervezéséhez ugyanannyi idő kell, mint egy, a funkciónak legmegfelelőbb formához. Ma a legtöbb használati termék kis ráfordítással, de sztár akar lenni. Nem tudni, miért. Ez a divat. Ez a magatartásforma mindenütt mindenben. Ma a marketinges az úr, több, mint a tervező. Ez az egyik alapprobléma, mert egy tisztességes designer nem gyúrható, a közepszerű viszont tud mosolyogni, és elfogadni, amit a menedzser óhajtott. Kéri a vázlat-terveket, a renderinget, s biztos kézzel kiválasztja az „etetőset”. Ezt a designer is tudja, ilyet is kell csinálni, mert ez biztos, ez a nyerő, áll az üzlet. (A Braun példája.)

A tömegesen előállított tárgyak halmaza pedig csak nő és nő. (Még szerencse, hogy az elavulás már precízen beépíthető paraméter.) Szóval innen indul a jövőkép. Hol van itt az iparművészet – mint érték? Ami biztató – de eléggé egyedülálló –, az például az IKEA. Ha az IKEA-ban vásárolod össze a lakásod berendezésének *egészét*, meg fogsz döbbsenni: olyan, mint ha *terveztetted* volna. (Itt azért tegeződöm, mert az IKEA is tegez.) Ha az interneten nézelődsz, főleg skandináv országokban találni olyan termékcsoportokat, ahol a *tervező neve nagyon fontos* – az IKEA is kiírja, olykor az arcát (mint a márka márkáját) is közli. A tervező ugyanis meghatározója a termék kvalitásának, erős karakter, egyéni stílus képviselője, s mint ilyen viszont – mint korábban említettem – képes illeszkedni, kapcsolódni, s ezt úgy teszi, hogy a kiérmelt sztárságán nem esik csorba. Azt kell mondanom, hogy a vázolt általános káoszban ezek a kikristályosodási pontok, amikhez valószínű felzárkózik a világ úgy, hogy nem érzi egyenruhában magát. Ezek a momentumok a tervezhető jövő alaplépései.

Az a hazai ipar, mely korábban sok iparművészt foglalkoztatott – megszűnt.

Az ipar valós helyzetéről alig van információnk. A tervezőművészeket nem véletlenül sújtja a munkanélküliség. Az autonóm terület működik, hisz az alkotás, a teremtés természete náluk nem megbízásra készül, hanem belső indíttatásból. Az értékesített művek mennyisége viszont elenyésző, ami a jelen gazdasági helyzetben talán érthető.

Foto: Simon Károly

Ipművészeti bolt, Tokió (külső és belső kép) / Craft and design shop in Tokyo (interior and shop front)

Japánban nagy becsnek örvend az iparművészet. Üzletbálójátában minden van, ami ebben a tárgykörben elképzelhető széles ár-értékben. A tárgyakra jellemző a hagyományőrzés és a modern igények ötvöződése. A folyamatosan magas szinten dolgozó mestereket „élő nemzeti kincs” titulus illeti meg /

In Japan, applied arts are highly regarded. Craft and design shops offer an amazing range of objects amalgamating traditional and modern, with a wide price/value ratio. Masters preserving intangible cultural properties are recognized as ‘living national treasures’

A tervezőművészeti területen elképzelhetetlen, hogy valaki önmagának, illetve a fiókjának tervezzen. A tervezőművész számára a legnagyobb öröm – ha úgy tetszik, az igazi cél – az ipari gyártás, a megvalósítás. Ezt az élményt nemigen pótolhatja a menekülés az autonóm terület irányában. Érdekes módon egészen más a helyzet a kézművesmesterségek területén. Ott az utóbbi tíz évben fejlődés figyelhető meg mind mennyiségben, mind minőségben. Az e területen található magas minőség bizony eléri az iparművészetet megillető színvonalat. Ehhez nagymértékben hozzájárult az utolsó tíz évben a kézművesség koordinált szervezeti léte, ami megfelel az elvárásoknak, bár bőven akad még tennivaló.

A tervezőművészeti oldal működéséhez ma és a jövőben mindenképp egy művész-ipar kapcsolatrendszer hiányzik. Hogyan tudja a tervezőművész bemutatni saját értékét, ha nincs az állandóan ápoltság, naprakész kapcsolatrendszerben helye? Ha bárki felelős személytől megkérdeznénk, mi a magyar ipar, milyen helyzetben van, hogyan lehet objektíve minősíteni, milyen a színvonala, milyen a térképe, a regionális helyzete, kvalitatív összetétele, és így tovább, nem tudna rá válaszolni.

Fotó: Simon Károly

Vagy ha megkérdeznénk, hány jelentős magyar iparvállalat van, azt a választ kapnánk, hogy óh, sok! Na jó, soroljon néhányat. Először a nemzetköziet sorolná, aztán körülbelül tíznél megállna. Vagy tegyük fel így a kérdést: Ki mit gyárt? Van erre statisztika? Meg tudja-e valaki mondani, hogy hány profi tervezőművészt foglalkoztat jelenleg az ipar? Mert arra könnyen válaszolhatunk, hogy hányat nem. Az a *mi* statisztikánkból nagyon könnyen kiderülne.

Valaha volt iparpolitika. Mi van ma helyette? Paragh László, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnöke mondta egy rádióinterjúban a múlt évben, hogy országos, vagy nemzeti szinten olyan, hogy *teljesen szabad* – azaz koordinálatlan – ipari tevékenység, a fejlett országokban nincsen. Az ipari fejlődés igenis irányított, s ebben mindennek az alapja az erős kamarai rendszer, mert csak ezen keresztül képzelhető el a naprakész információ oda-vissza áramlása, így reális képet lehet kapni arról, hogy hol szükséges beavatkozás, illetve megelőzhető-e súlyos értékesztések, csődök, továbbá melyik ágazat az, ahol láthatóvá válik előre és időben, hogy kiugró támogatásokkal célszerű fejleszteni, vagy még bizonyos ráfizetés mellett is szükséges fenntartani. Nos, ezekben a kérdésekben súlyosan érintettek vagyunk. Ha a fejlesztésekbe bekapcsolhatók lennénk időben és koordináltan, az azt jelentené, hogy nem utólag formatervezünk, adunk koncepciót, hanem előre. Ez sajnos nem vicc. A több évtizedes gyakorlat azt mutatja, hogy elkészül egy mérnöki konstrukció, s kéri a tervezőt, hogy most adjon neki szép ruhát.

Írja be valaki a Google-ba, hogy „magyar iparvállalatok”. Meg fog döbbeni, akárhogy is ragozza a fogalmat, minimális információt fog találni.

Az álmom lenne, hogy legyen egy olyan *kortárs múzeum* a tervezőművészetnek, ami bemutatja, példázza, hogy mire képesek a magyar tervezőművészek, mindenképp a tárgytervezés területén. Mit tettek eddig, s milyen koncepcióik vannak. Ha ez megvalósulna, már senki nem mondhatná, hogy fióknak nem tervezek. (Megjegyzendő, hogy az Iparművészeti Múzeum mai szóhasználattal élve eredetileg designmúzeum volt. Célja, hogy bemutasson, példázzon művészi szinten értékelhető mestermunkákat. A múzeumi

gyűjtés nem korlátozódott kizárólag hazai termékekre.)

Ezen a területen az időszaki kiállítások nem sokat érnek, mert mire eljut a hírük a célzott területekre, a kiállítás már bezár.

Hál' istennek az Iparművészeti Múzeum nagyrekonstrukciós tervpályázatában a designmúzeumi szektor létrehozása már helyet kapott.

Említék még egy jó hírt: a Magyar Művészeti Akadémia *értékmentés és kutatási lehetőség* céljából feldolgozza az életműveket, ami számítógépen teljes keresztmetszetben hozzáférhető lesz. Hatalmas munka, ami már folyamatban van. Gondoljunk csak bele, a névsorból kiválasztunk egy nevet, s megtaláljuk az összes munkáját. De kikereshetünk bizonyos rendező elveket, s ennek megfelelő rendezettségben kapunk választ. Csak példákat mondok: beillentyűzöm, hogy

kerámiaművészet 1990–1995, s a gép kiadja az összes lényeges információt, akár témára, anyagra, nevekre bontottan, de a rendszerezés lehetősége szinte korlátlan.

Tény, hogy a modern és széles körben használható kommunikációnak ez a feldolgozása az egyetlen és momentán a legrövidebb út, ha nyitni akarunk, ha köldöknézés helyett szakmáink szellemi-gyakorlati létét be akarjuk vinni az életbe, a gyakorlatba, hogy a mindennapok hasznára válhassunk.

SIMON KÁROLY
ipari formatervező

Az iparművészet mint érték címmel – a Fényünnep II. című kortárs magyar iparművészeti kiállítás záróeseményeként – rendezett szakmai konferencián (Duna Palota, Budapest, 2013. január 10.) elhangzott előadás szerkesztett változata.

Fotó: ANKA

Debreczeni Sándor:
Vadászkés /
Sándor Debreczeni:
Hunter's knife

Ennek a különleges késnek elsősorban reprezentatív értéke – és szerepe – van. Mesterségbeli kvalitása vitathatatlan. Különleges díszítő-elemei növelik a teljes ár-értéket, mely több százezer forint / A special knife of unique —predominantly of representative— value and role. Of exceptional professional quality and with unique decoration, increasing its price to hundreds of thousands of HUF

Az orosz húsvéti tojások hódítása

■ A plasztikus tárgyi formában kidolgozott húsvéti tojások szerencsehozó szerepe már évszázadok óta ismert Oroszországban. A tojás alakú tárgyak húsvéti ajándékozása messzire nyúlik vissza, mivel maga a forma a legfontosabb őstípusok közé tartozik. Számos kultúra és népi hagyomány fenntartotta ezt a szokást. A különböző díszítésekkel tarkított és a legkülönbözőbb anyagokból kialakított tojások leginkább a 18. században terjedtek el. Szimbolikájuk a pogány szokásvilágból ered, magukban hordozzák az élet, valamint az újjászületés gondolatkörét, és ezzel együtt

Krisztus feltámadására is utalnak. Ennek kitűnő példája a budapesti Iparművészeti Múzeum Ötvösgyűjteményének pravoszláv anyagában található, 1868-ra datált ezüst húsvéti tojás. A két összezsavarható félből álló dísztojás vésett díszítése és felirata a húsvéti ünnep lényegét tárja fel.

A 19. század végén váltak közkedvelté a festett, díszes tojások mellett a fából, porcelánból vagy nemesfémre üveg-, sőt drágakő berakással készült műtárgyalkotások is. Ezeket a finom munkákat, melyek részletgazdagságuk és aprólékos kidolgozásuk miatt akár

Orosz húsvéti ezüsttojás (két nézet) / Russian Silver Easter Egg (two views)

Oroszország, 1868, aranyozott ezüst, vésett díszítésekkel, magasság: 5,3 cm (Iparművészet Múzeum, Ötvösgyűjtemény, pravoszláv kollektív, Budapest) / Russia, 1868, gilded silver, with engraved ornaments, height: 5,3 cm (Department of Goldsmith Art, Pravoslav Collection, Budapest)

Fotó: Iparművészeti Múzeum, Budapest / Áment Gellért

Fotó: Iparművészeti Múzeum, Budapest / Áment Gellért

Pavel Akimov
Ovcsinnikov: Húsvéti
tojás / Pavel Akimov
Ovchinnikov: Easter Egg

Szentpétervár,
1908–1917 között,
aranyozott fémalapon
rekeszszománc,
rubinberakással,
magasság: 7,3 cm
(magángyűjtemény) /
St. Petersburg,
1908–1917, gilded
metal base, cloisonné
enamel, with ruby
inlay, height: 7,3 cm
(private collection)

egy évig is készülhettek, előszeretettel ajándékozták. Ez a különleges tárgytypus az orosz cári család körében kialakult hagyomány miatt vált világszerte ismertté és kiemelkedő luxuscikké. 1885. húsvéthétfő reggelén Szentpétervár lakói az orosz cári palota udvarán egyedülálló látványosság szemtanúi lehettek: az uralkodói rezidencia összes lakója és alkalmazottja, csaknem 1600 ember állt sorba a cár, III. Sándor elé, aki egyenként mindenkinek az arcára egy csókot, valamint ajándékként egy húsvéti tojást adott. A szolgáloknak egyszerű porcelántojás járt. A magasabb rangú alkalmazottaknak drágakövekkel kirakott, minuciózus kidolgozású, zománcozott értékes darab jutott. Természetesen a legszebbet és a legértékesebbet Maria Fjodorovna cárné kapta meg. Ez a tojás, az úgynevezett *Tyúkos húsvéti tojás* méretében és részletgazdagságában is kitűnt az összes többi közül. Különlegességét növelte, hogy az értékes anyagból készült, felnyitható fedele alól sorra bukkantak elő a benne rejlő kedves meglepetések – természetesen nemesfémekből kivitelvezve. Az aranytojássárgája mögül egy aranyszálmában fészkelő aranytyúk került elő, felületén rubinberakásokkal, fején a cári koronával. Ezt a tojást Peter Carl Fabergé készítette. Mivel az ajándék nagy sikert aratott, Fabergé műhelyét udvari ékszerészetté nevezte ki a cár. Ezután az ékszergyár rendszeres megbízást kapott ilyen típusú húsvéti tojások elkészítésére. Az egyetlen kikötés az volt, hogy mindegyik tartalmazzon a belsejében valamilyen meglepetést, így találhatunk bennük hattyú-, tyúk-, zománckép, óra-, lovas kocsis vagy virágcsokor figurát. Gyakran a családtagok személyes vonatkozásai vagy festett portrék alkották az ékítményt. A díszes tojás értékét nemcsak a nyersanyag drágasága, hanem a művészi, aprólékos, cizellált munka, valamint az elengedhetetlen szaktudás emelte a luxustermékek közé. Fényét növelte a rejtély, hogy milyen ékességet tartogat a belseje. Carl Fabergén kívül az ékszerészet több mestere is készített hasonló típusú tojásokat, mint például Michael Perchin vagy Henrik Wigström is. Az uralkodón kívül más megrendelőknak is kiviteltek hasonló minőségű tárgyat, de a legkiemelkedőbbek, legértékesebbek mindig a cárnak és családtagjainak jártak. Ez a fajta munka a művészi képzelőerő folya-

matos megújulását kívánta meg, ezenfelül az egész cári udvar bámulatba ejtése volt a célja. A Fabergé-tojás eredete valószínűleg bécsi és drezdai példákat követ. Az első tojás leginkább a dán királyi gyűjtemény darabjának mintáját tükrözi, ez azért is volt fontos, mert Maria Fjodorovna otthonát idézte fel.

Az első elragadtatást kiváltó sikeren felbuzdulva III. Sándor cár elrendelte, hogy hitvese minden évben kapjon egy ilyen különleges ajándékot. Később fia már két tojás elkészítésére adott megbízást évente, egyet édesanyja, a másikat pedig felesége számára. (Arról, hogy az uralkodók melyik évben, kinek, melyik értékes díszet ajándékozták, részletesen tájékozódhatunk a <http://www.mieks.com/honlapon>.)

Az orosz uralkodócsaládnak 1885 és 1917 között 54 (egyes szakvélemények szerint 56) darabot számláló tojáskollekciója gyűlt össze. A ritkaságnak számító tárgyak ma múzeumi gyűjteményekben, a moszkvai Kremlben, Baden-Badenben a Fabergé Museumban, vagy nagy hírnevű családok magángyűjteményeiben találhatóak, például a Rothschild vagy a Forbes tulajdonában. II. Erzsébet angol királynő 1947-ben Fülöp hercegtől kapott nászajándékba egy kristályokkal gazdagon díszített Fabergé-tojást. Folyamatos népszerűségét mutatja, hogy 2012-ben a Cook-szigetek három különböző Fabergé-tojást ábrázoló tükörveretes ezüstérmét bocsátott ki, melyek hátlapján az angol királynő portréja található. Világszerte kiállításokon csodálhatjuk meg ezeket a díszeket, melyek hatalmas közönséget vonzanak, az aukcióspiacon pedig a prémium kategóriát érik el, és rekordárakon kelnek el. Töretlen közkeletűségükről tesz tanúbizonyságot, hogy számos helyen a médiában is feltűnnek mint presztízsértékű, gazdagságról árulkodó gyűjteménydarabok. Legújabbán az *Éltrevalók* című (eredeti címen: *Intouchables*, 2011, rendezők: Éric Toledano és Olivier Nakache) filmben bukkan fel Fabergé-tojás.

A tojások történetéről, a híres ékszerészről, valamint az egyes remekművek bemutatásáról John Booth *Fabergé, a cár ékszerésze* című, gazdagon illusztrált könyvében (Gabo Könyvkiadó, Budapest, 1999) magyar nyelven is bővebben olvashatunk.

SIPOS TÜNDE
művészettörténész

Somlai Tibor: Volt és nincs

Nagypolgári és arisztokrata enteriőrök 1900–1945

CSENGEL-PLANK IBOLYA ÉS KISS ÉVA KÍSÉRŐTANULMÁNYÁVAL

■ Azon kapom magam, hogy előre-hátra lapozok a könyvben, képzeletben egyik lakásból a másikba megyek. Nagyítót veszek elő, képeket hasonlítok össze, és ugyanazt a bútort vagy tárgyat keresem egy másik épületben. Nyomozok, vagy inkább kíváncsi dr. Watsonként csak követem a kutatásban messze előttem járó szerzőt a múltbeli barangolásban. Ezúttal Somlai Tibor vezet szobáról szobára azokban a két világháború közötti felső középosztálybeli, nagypolgári, arisztokrata, műgyűjtő és művész megrendelők által életre hívott lakás-, palota-, villa- és kastélybelsőkhöz, amelyeket minőségük, különlegességük vagy éppen tipikus voltuk miatt talált arra érdemesnek, hogy bemutassa könyvében.

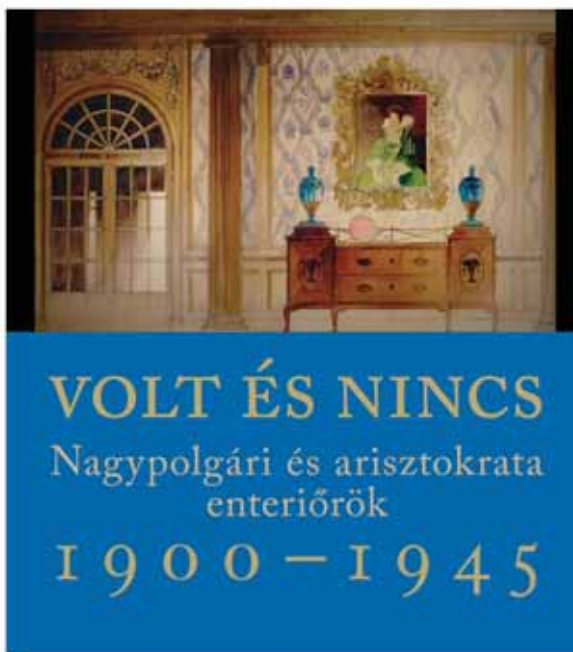
Somlai Tibor nem először fordul a 20. század belsőépítészete felé. 2008-ban megjelent *Tér és idő – Lakásbelső a két világháború között, 1925–1942* című könyvében az akkoriban jelentkező modernista vonulatot mutatta be. *Távol és közel* című, 2010-ben kiadott művében pedig az 1945–1970 közötti hazai belsőépítészeti alkotásokat és bútortervezést, az egyedi és kis szériás bútorokat, valamint a nagyüzemekben gyártásba került termékeket vonultatta fel. A szerzőben már a modernista enteriőrökre irányuló kutatása során felmerült, hogy nem csupán az új anyagokkal és formákkal bátran kísérletező, de a korabeli belsőépítészeti termésnek csak töredékét alkotó modern, hanem a korszakban sokkal meghatározóbbnak tűnő konzervatív, historizáló bútorművészet kimagasló példáit is be kellene egyszer mutatni.

Somlai Tibor új könyvében olyan képeket láthatunk, mint amilyen enteriőröket a két világháború között forgatott filmekből ismerünk. Csöngetésre az inas enged be. A tágas, kétszintes hallból lépcső vezet az emeletre. A ház asszonya a lépcső tetején jelenik meg, s mint egy nagyoperett belépőjében, színpadiasan levonul a vendég fogadására. Az operettprimadon-

na Honthy Hannának és férjének, Rácz Lászlónak a könyvben is szereplő villájában valóban ez volt a szokásos koreográfia.

Eddig ezekről a lakásokról nem nagyon láthatott képeket az olvasó, mert a közelmúlt ízlése évtizedekre visszamenően szégyellnivalónak bélyegezte ezt a világot, és az építészettörténet-írás sem nagyon akart róla tudomást venni. Ha egyáltalán mutatott ebből valamit, akkor szinte mindig csak elrettentő példaként emlegették a modernizmushoz viszonyítva.

Elment volna az akkori emberek esze? Nem, ilyen volt a közízlés. A szecesszió a 20. század első évtizedében fokozatosan elhalványult. Részben a szecesszió ellenhatásaként az európai építészetben és lakásművészetben már az első világháború alatt is egyre nagyobb

→
Lakótér ebédlőasztallal,
ismeretlen helyen levő
kis lakásban, fel-
tehetőleg Budapesten.
A lakásátépítés és
a bútorok tervezője:
Kozma Lajos / Living
space with dining table
in a small flat. Location
unknown, presumably in
Budapest. Flat re-
building and furniture
designed by
Lajos Kozma
archív fotó
(magántulajdon) /
archive photo
(private property)

teret hódított egyfajta hűvösebb jólneveltség, a neo-empire és neoklasszicizmus, ami formáiban többek között a 18–19. század fordulóját idézte. Magyarországon az első világháború után induló építkezések túlnyomó részét az építészet történetének korábbi korszakait felidéző historizálás jellemezte, miközben a tervezők gyakran a legkorszerűbb műszaki megoldásokat, például vasvázat vagy vasbetont alkalmaztak. Az 1920-as évek legjellemzőbb stílusa a neobarokk volt, amely részben összhangban volt a háború után számos országot érintő konzervatív hullámmal, a hivatalos hazai kultúrpolitikai irányvonal igényeivel, és a társadalom jelentős részének gondolkodásmódjával, amely megcsömörlött az előző évek olykor szélsőséges politikai és művészeti újításaitól. A hazai kon-

**Ebédlő Rácz László
és Honthy Hanna
villájában, Budapest,
Deres utca 9. /
Dining room in the
villa of László Rácz
and Hanna Honthy.
9 Deres Street,
Budapest**
*archív fotó (Budapesti
Történelmi Múzeum
Kiscelli Múzeum,
Budapest) /
archive photo (Kiscelli
Museum, Budapest
History Museum,
Budapest)*

Szalon ismeretlen helyen levő lakásban, feltehetőleg Budapesten / Sitting room. Location unknown, presumably in Budapest

*archív fotó
(Magyar Építészeti Múzeum, Budapest) /
archive photo
(Hungarian Museum of Architecture, Budapest)*

zervatív elit a barokk ünnepélyességében találta meg önazonosságát. Ez a konzervatív világ számított követendőnek szinte mindenki számára. A modernisták persze gúnyolták, ostromozták ezt, de mindhiába.

A korszakban egy lakásnak historizálónak vagy legalább is „félmodernnek” illett lenni, s ez érvényes akár még az 1940-es évekre is. A historizálás okait és korszakait a kötetben Kiss Éva tanulmánya mutatja be. A modernizmus célszerűséget, higiéniát célzó dísztelenségével szemben a historizmus jelrendszere mindenki számára könnyen olvasható volt. A luxus-entériőrök esetében a súlyos, díszes, gyakran valódi történeti bútorok vagy azok pontos másolatai tekin-

télyt, biztonságot, az aranyozás gazdagságot sugallt. Ezek világából nézve a szecesszió, az Arts and Crafts, az art deco és a modern mind egyszerű divathóbortnak tűnt. A kötetben látható, túlnyomórészt historizáló enteriőrök többségét kimagasló tehetségű és mesterségbeli tudású építészek alkották, még ha nem ismerjük is mindet név szerint. Az építészek jelentős része, Falus Elek, Málnai Béla, Pogány Móric, Kozma Lajos már a század elején is divatosnak számított, mások, például Barát Béla és Novák Ede, Rákos Pál a két világháború között lett keresett tervező. A burkolatokat és bútorokat szintén avatott mesterek kiviteleztek.

Érdekes módon a közlekedésben és az ipari építészetben mindenki nyitottabb volt a modern formákra. Eleinte a mindig is konzervatívnak tartott egyház is a történeti formákat kedvelte, ugyanakkor a modern építőipar minden vívmányát alkalmazta, feltéve, ha ez nem vált nyilvánvalóvá. Így természetesen a luxus színvonalú magánenteriókhoz is hozzátartoztak a legkorszerűbb műszaki megoldások, de historizáló köntösbe rejtve. A fürdőszoba és a konyha mindig egy fokkal modernebb képet mutatott. Szerencsés ötletnek tartom, hogy a kötet többségét kitevő historizáló enterióroket viszonyításként néhány

helyen Kozma Lajos vagyonos megrendelők számára tervezett, magas színvonalú modernista lakásbelsőit ellenpontoszák.

Az egész korszak jól jellemezhető az ellentmondásosság fogalmával, beleértve a különféle stílusú lakásbelsőket és keretük, az olykor azokkal szöges ellentétben álló lakóházak építészetét is, amire néhány kitűnő példát hoz a könyv. A szerző fel is hívja a figyelmet a furcsaságokra. Somlai Tibor gyakorló belsőépítész, megvan a véleménye az egykori kollégák munkájáról, na és persze a lakók ízléséről is. („Ide inkább ez és ez illett volna.” „Nem hiszem, hogy ez a részlet a neves

Szalon Kuper Hornerné villájában, Budapest, Kelenhegyi út 27. (ma német nagykövetségi rezidencia).

A berendezés tervezője: Falus Elek /

Sitting room in the villa of Mrs. Horner Kuper. 27 Kelenhegyi Street, Budapest (now Residence of the German Ambassador in Hungary). Furniture designed by Elek Falus

archív fotó

(Magyar Építészeti Múzeum, Budapest) /

archive photo

(Hungarian Museum of Architecture, Budapest)

belsőépítész műve lenne, aki egyébként kitűnő ízlésű volt.”)

Amiken annak idején csak átsiklott a vendégek tekintete, legfeljebb a házigazda simogatta kedvtelve a bútorokat és műtárgyakat, mi most hosszan nézegethetjük – a fényképeket! Az előszóban a szerző igen bölcsen nyíltan vállalta, hogy nem lábjegyzetektől roskadozó tudományos feldolgozást készített. Bevalottan szubjektív, de rendszerezett és kommentált képgyűjteményt kívánt az olvasó kezébe adni. A néző akár művészettörténész, akár szociológus, igazán hálás lehet Somlainak, hogy áttekintést nyújt erről a valóban volt-nincs világról, amelynek többségéről sajnos már tényleg csak a fényképek maradtak meg, s fennáll a veszély, hogy a közeljövőben a magántulajdonban lévők elkallódnak az örökösök között.

Csengel-Plank Ibolya fotótörténeti tanulmánya ab-

ba avatja bele az olvasót, hogy Somlai fő forrásai, a fényképek miért, kinek a megrendelésére és hogyan készültek. Hogyan változott a látásmód az évtizedek során külföldön és Magyarországon? Miért és kik fényképezték le mindezt? A képek jelentős része a *Színházi Élet* és más akkori társasági lapok számára készült, ahogy a mai híresek és gazdagok lakásait mutató képek iránt is mindig lesz érdeklődés. Kíváncsi-kodhattak a kívülállók, vagy inkább a kívül maradtak. A híres emberek otthonának sajtóban való bemutatása egyrészt a személyük körüli hírverés része volt, másrészt ízlést formált és formál ma is.

RITOÓK PÁL
művészettörténész

(*Corvina, Budapest, 2012. 270 p.*)

A fotókat a könyvkiadó bocsátotta rendelkezésünkre.

**Lakótér különböző
funkciójú részekkel
a Fleiner-villában,
Taszilópuszta
(Zala megye).**

**Tervező: Kozma Lajos /
Living space with parts
of different functions
in the Fleiner villa,
Taszilópuszta
(Zala County).**

**Designed
by Lajos Kozma**

*archív fotó
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
archive photo
(Museum of Applied
Arts, Budapest)*

Kemény Henrik: Életem a bábjáték bölcsőtől a sírig

Egy vásári bábjátékos, komédiás önarcképe

LEJEGYEZTE LÁPOSI TERKA

**A Kemény család
1926-ban.
Kriflik Mária, ölében
Kemény Mátyás,
Korngut-Kemény
Henrik, karjában
Kemény Henrik /
The Kemény family
in 1926. Mária Kriflik,
with Mátyás Kemény
in her lap and Henrik
Korngut-Kemény
with Henrik Kemény
in his arms**

■ Különleges könyv született Kemény Henrik (1925–2011) 2004. április 24-től 2010. december 30-ig „folymatosan” mesélt – Láposi Terka által lejegyzett – emlékeiből. Meghatóan szép, gyakran megmosolyogtató, de többször szívfacsaró a rögzített szöveg, az „önarckép”, ami egyben a magyar 20. századról festett kép is.

Vitéz Lászlóra, Hakapeszi Makira, Süsüre, a sárkányra sokan emlékszünk, akármelyik szakaszában voltunk gyerekek a 20. század második felének. Ha személyesen nem láttuk is „vásári bábjátékosként” játszani „mindenki Heni bácsiját”, az 1980-as években a Magyar Televízió jóvoltából sokan megismerhették a nagyszerű bábművész kedves figuráit. Nem csak eljátszotta ezekkel a bábokkal a szerepeket, ő maga készítette őket, igazi kézműves mesterként. Az általa leg többször színre vitt Vitéz Lászlóról mindenkinek ő jut az eszébe. A vásári bábjáték során, a műfaj hagyó-

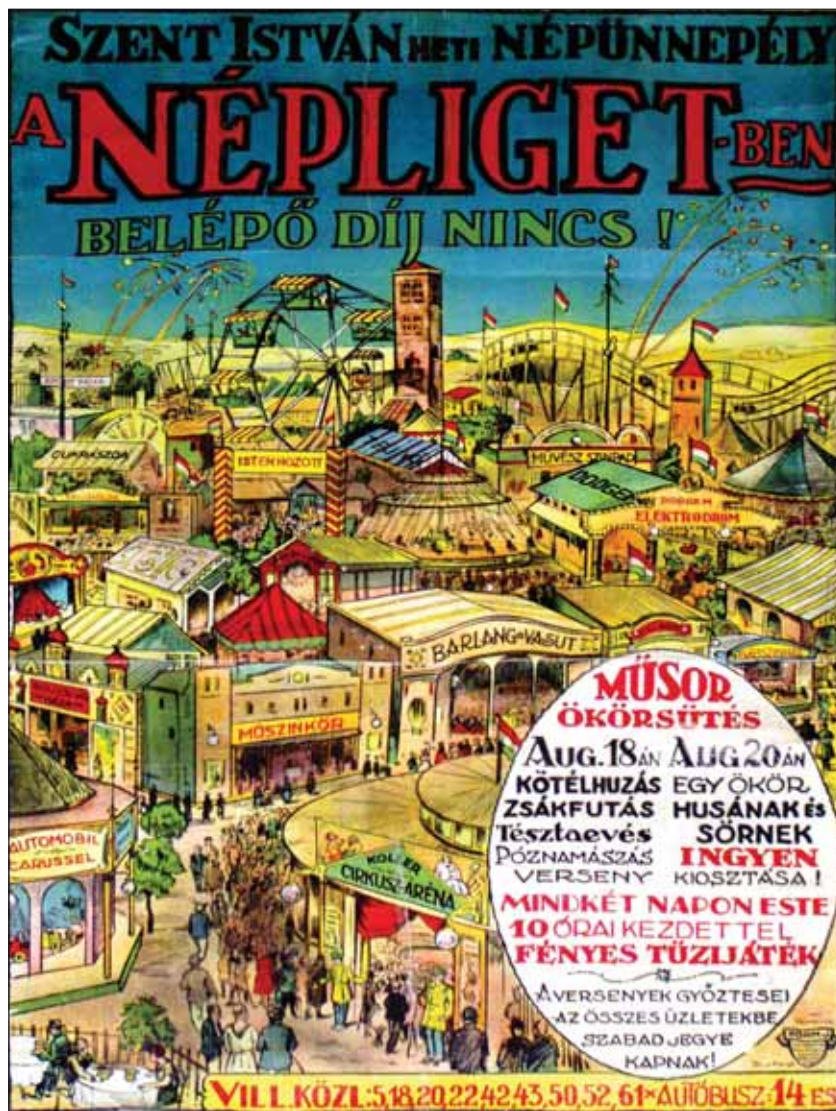
mányainak megfelelően, az állandó típusfigurákkal újra és újra eljátszotta, hogyan győzi le (teszi nevetségessé) a rosszat (az ördögöt, illetve a halált) hősünk, Vitéz László, a „kaján, csúfondáros, kárörvendő, verekedős, nagyhangú, nagyotmondó”. A néző megkapta a lehetőséget, hogy kinevethesse azt, amitől fél. Vitéz László leginkább palacsintasütővel bánt el a gonosszal, a mindenkori közönség nagy tetszésnyilvánítása közepette. Egy újságíró kritikájára, hogy ez a verekedés rossz hatással van a gyermeklélekre, erőszakos és nem kívánatos a nevelési hatása, Kemény Henrik azt válaszolta: „Még hogy az én Vitézem agresszív?! Láttott ez már TV-ben vagy moziban gyerekfilmet, nézett ez szét az utcán, hogy mi folyik kint mindenütt? [...] Én nem gépfegyverrel csúpiálom el az ördögöt, a halált, hanem palacsintasütővel. És nem is öreg, vétlen, magatehetetlen embereket, fiatal gyermekeket tanít móresre Vitéz László, hanem az emberek által legyőzhetetlennek tartott halált.” A televízióból megismert figuráinak is, Hakapeszi viselkedésének is megvolt a komoly tanulsága, ezzel együtt a pedagógiai hatása a *Zsebtévében* eljátszott történetekben, és az időben hozzánk legközelebbi Süsü-epizódokban szintén egyértelmű a jelentése az „egyfejlűsége” miatt otthonából elűzött, sárkány létére kedves, jószívű, segítőkész teremtés történetének.

A magát élete végéig „vásári bábjátékosnak, komédiásnak” valló ember művészetének, nagyszerűségének hivatalos elismeréseként megtaláljuk kitüntetésait, díjait a könyv végén az 1954-es Népművészet Mestere kitüntetéstől a 2000-es években kapott Kiváló Művész elismerés, Kossuth-díj és Prima díjig. Láposi Terka kiegészítő tanulmányával, *A vásári bábjáték színháztörténeti megközelítése* című összefoglalásával remek képet kapunk a témáról eddig megjelent történeti feldolgozásokról, a magyarországi 18–19.

századi legnagyobb bábosdinasztiáról, az állandó játékhelyekről, a fennmaradt bábuk gyűjteményeiről. Nagyon hasznos *A vásári bábjáték műfaji jellegzetességei* fejezet, amelyben Láposi Terka az előadás helyszínéről, a bábtechnikákról és a paravántípusokról, a történet dramaturgiájáról, világképéről, a játékforma jellemzőiről és a játék hősről nyújt lexikonszócikknek megfelelő tömörségű ismereteket. Színháztörténeti tudományossággal alapozza meg a Kemény Henrik visszaemlékezéseiből élénk táruló – nagyon nehéz – emberi sors művészi eredményeinek felismerhetőségét. Az előszóban Láposi Terka azt írja a lejegyzett visszaemlékezésekről: „Térben, időben csapongó, nem egymásutániságra, még csak történelmi búsra sem törekvő életrajz bontakozik ki az olvasó előtt. A bábozni akarás eltökéltségét, a családi örökség minden áron való fenntartását, a mindent feláldozni tudó akarat feltárását árnyalják, szolgálják az emlékek [...] A hagyományozás módját és minőségét tekintve ő az utolsó vásári bábjátékos, mutatványos, Vitéz László-játékos. Megkérdőjelezhetetlenül ő e műfaj, a vásári bábjáték nemzetközileg is elismert és hazánkban elfogadott Nagy Mestere.” A könyvben való megjelenést az egyedi, megismételhetetlen tapasztalat rögzítése teszi rendkívül fontossá. „[A] Kemény Bábszínházban a dramaturg, az akusztikai effektek kezelője, a rendező, a látvány- és bábtervező, a bábkészítő, a bábszínész, a színpadmester, a pénztáros, a beengedő [...] a nyolcvanas évek közepétől Kemény Henrik egymaga volt.”

A Korngut-Kemény család bábjátékosdinasztia-története a 19. század végén, a Várpalotán 1897-ben a nagypapa, Korngut Salamon által „cirkuszi mutatványossághoz” megszerzett működési engedéllyel kezdődött, és 2011. november 30-án, Debrecenben, Kemény Henrik halálával ért véget. Nyolcvanegy évet bábozott, már kisgyerekként részt vett az apja által működtetett, a Népligetben álló „Bódé” előadásában, és szinte az utolsó pillanatig, jóval nyolcvan éven felül is játszott. A Korngut-Kemény örökség őrzőjeként feladatának tekintette a tárgyak (levelek, fényképek, újságcikkek, filmek, tervrajzok, szövegekönyvek, családi emlékek és a közel százéves bábok) megőrzését is, bízva abban, hogy nagy álma, a bábmúzeum egyszer megvalósul majd. Visszaemlékezéseit a családról, a nagypapa által elkezdett, az apa által folyta-

Az 1929. augusztus 20-ai népligeti népiünnepély plakátja, szövegét Korngut-Kemény Henrik kézzel írta meg / Poster for the feast on 20 August 1929 in People's Park, with text hand written by Henrik Korngut-Kemény

tott bábjátékos-múlt fonalára fűzve találjuk a könyvben, minden sora igazolja, amivel bevezeti a családról szóló fejezetet: „Nekem a család egész életében min-

denek előtti és mindenk feletti volt. Még ma is ez éltet, a nagypapától és a Papától tanult és általuk rám hagyott örökség, a játék öröme, a színház szeretete.” Nem maradhatott ki az emlékek sorából a Korngut család zsidó származása miatti tragikus történeti szál sem, többször felbukkan a többi fejezetben is. Az „iskolai csínytevések”, a „gyermekkori barátok”, az „iskolán kívüli tanulmányok, mesterek” emlékképeit követi a *Népliget, mutatványos tér, Kemény Bábszínház, avagy a Bódé* című fejezet. Ebből bontakozik ki annak a gazdag mutatványos-színtérnek a leírása, aminek a Népliget a 20. század első felében megfelelt: „Szórakozóhelyek, kávézók, [...] óriáskerék, 17 körbinta, 9 hajóbinta, 9 cél-lövölde, 2 bábszínház, hullámvasút állt itt.” A háború

pusztításai után a Bódét még újra használni kezdték a bábéledásokhoz, de az 1953-as államosítás végzetes volt. Olvashatjuk Kemény Henrik meghatóan szép vallomását a „mesterségről”, az állami bábszínházi munkájáról, a Győrben megalapított társulatról, majd a *Hírnév, tv, külföld* fejezetben a hatvanas, hetvenes, nyolcvanas évek sikereiről, és a munkáról, ami mögöttük volt. 1989-ben „átépítési tervei alapján felújították a Bódét, a népligeti Kemény Bábszínházat”, de a közönsége már nem szerveződhetett újra, üresen állt, 2011. október 2-án leégett. „Kemény Henrik sok évtizedes tevékenységének és a vásári bábjáték hagyományát továbbvivő mai bábosoknak” köszönhető, hogy Vitéz László még ma is eleven. „*Napjainkban*

**Korngut-Kemény
Henrik: Síró baba,
bábfigura /
Henrik Korngut-
Kemény: Weeping
baby, puppet
[1923]**

A Bódé és közönsége 1954-ben, középen Kemény Henrik
/ The Side-show and the audience in 1954.
Centre: Henrik Kemény

egyre kevesebb ilyen egyértelmű szimbólum létezik [...], ezért kell tudatosan vigyázni rá és beszélni róla” – írta Veres András 2008-ban az Art Limes: Báb-Tár VII. füzetében. A Kemény Henrik-„önarckép” Láposi Terka kiegészítéseivel tudatosan vigyáz rá, és gyönyörűen beszél róla. Szeretettel ajánlom a figyelmükbe.

TISZAVÁRI ESZTER
könyvtáros

(Korngut-Kemény Alapítvány, Debrecen, 2012. 133 p.)

A fotókat az alapítvány bocsátotta rendelkezésünkre.

Kemény Henrik az 1950-es évek végén (ekkor az Állami Bábszínházban dolgozott) / Henrik Kemény in the late 1950s (engaged at that time at the State Puppet Theatre)

P. Benkő Ilona:
Írástudók árulása /
Ilona P. Benkő:
The Treason
of Intellectuals
[2007]

■ **P. Benkő Ilona** Munkácsy Mihály-díjas keramikus-művész életmű-kiállítását professor emeritus Fekete György, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke nyitotta meg 2013. január 30-án a Klebelsberg Kultúrkúriában. A kiállítás alkalmából kiadott reprezentatív katalógus előszavában Csenkey Éva így méltatja a művész munkáit: „A mindig egyedileg, kézműves eszközökkel formált műtárgyak »sorozatokká« rendeződnek. Nem csupán »variációk« egy témára, hanem az interpretáló címek vezérszavai szerint értelmezhető, érzékelhető hasonlatok, metaforák, a kerámia modern költészetének igazságkereső remekei.”

■ **Kubinyi Anna** Prima Primiissima díjas textilművész *Főhajítások* című kiállítását Hatos Pál főigazgató nyitotta meg 2013. január 31-én a budapesti Balassi Intézetben.

■ **A magyar képzőművészet napja** címmel a Renée Művészeti Társaság szervezésében 2013. január 25-én kiállítás nyílt Budapesten, a rákoshegyi B. L. Teremben. A március végéig megtekinthető tárlatot Benedek József szobrászművész rendezte, és nyitotta meg. Itt adta át a Renée Művészeti Társaság nevében a Képzőművészeti Díjat E. Szabó Margit textilművész B. Laborcz Flóra ötvösművésznek, akinek ezzel a díjjal alkotóművészi munkáján túl a hosszú évek óta, a pályatársakért és a szakma bemutatása érdekében végzett munkálkodását is elismerték. A B. L. Terem következő kiállítását *Áldás és tavaszi megújulás* címmel március 21-én nyitják meg, valamint két szimpóziumot is tartanak *Az alkotói folyamatok sajátosságai* és *A gyakorlat és elmélet összefüggései* témákkal.

■ **Kitüntetések a Magyar Kultúra Napja alkalmából.** 1989 óta január 22. a Magyar Kultúra Napja, emlékére annak, hogy Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon tisztázta le a *Himnusz* kéziratát. 2013. január 22-én a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett ünnepségen

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere és L. Simon László kultúráért felelős államtitkár kitüntetéseket adott át. Kontra Ferenc író prózaírói életműve, szerkesztői munkája és irodalomtörténeti kutatásai elismeréseképpen Márai Sándor-díjjal tüntették ki. Tóth Sándor fafaragó és Bagossy László drámatanár, rendező a Csokonai Vitéz Mihály Alkotói Díjat kapta. Az egri Cantus Agriensis Kulturális Egyesületet, a Tamási Koncert-Fúvószenekart és a Jászság Népi Együttest a Csokonai Vitéz Mihály Községi Díjjal jutalmazták. A Minősített Közművelődési Intézmény címet a Corvin Művelődési Ház (Budapest), a Barátság Kulturális Központ (Százhalombatta) és a Pest Megyei Közművelődési Intézet (Budapest) viselheti a jövőben. Minősített Könyvtár az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár lett. Közművelődési Minőség Díjjal a Budapesti Művelődési Központ ismerték el.

■ **Gombold újra! Közép-Európa 2013** címmel a Design Terminál harmadik alkalommal hirdette meg divattervezői pályázatát. 2011-ben a magyar viselettörténet által ihletett modern kreációkat vártak a tervezőktől, hasonlóképpen 2012-ben is, s az utóbbi öltözkömbemutató nagy sikert aratott anyagát Romániában és Brüsszelben is bemutatták. Idén nem csak magyar, hanem cseh, lengyel és szlovák tervezők munkáit is várják. A 2013-as kiírás célja a „divat, hordhatóság és hagyomány” elvén túl az együttműködés erősítése, és az, hogy a közép-európai tervezők munkáit a nemzetközi divatipar is megismerhesse. A pályázatra április 2-ig lehet jelentkezni, Új tehetségek és Feltörekvő tervezők kategóriában, öltözkö- vagy kiegészítő-kollekcióval. A pályázat záróeseménye *Central European Fashion Days* címmel 2013. június 8-án lesz a Milleánárison, ahol cseh, lengyel, magyar és szlovák tervezők mutatják be 2013/2014-es őszi-téli kollekciójukat. A rendezvényt szakmai konferencia és vásár is kíséri.

■ **Hauser Beáta** kárpitművész munkáit mutatták be Pécsen a Civil Közösségek Háza Gebauer Galériájában 2013. február 8. és 25. között. A *Szövedékek* címmel rendezett kiállítást Husz Mária esztéta nyitotta meg.

■ **Tér, idő, végtelen** címmel rendeztek tárlatot Baranyi Judit kárpitművész és Lissák György formatervező művész munkáiból a Vízivárosi Galériában. (2013. február 12–március 2.)

Fotó: Vízivárosi Galéria

Baranyi Judit: Erdély / Judit Baranyi: Transylvania
[1994]

■ **A brüsszeli Balassi Intézetben** nyolc művész munkáiból rendeztek kiállítást, melynek kurátora Simonffy Márta textilművész volt. A Jankovics Marcell, Rényi Krisztina, Békés Rozi, Kállai Nagy Krisztina, Rippl Renáta, Holló Anna, Rofusz Kinga és Damó István műveit bemutató tárlatot Áder János, Magyarország köztársasági elnöke nyitotta meg. Verses mesék zenés aláfestésével Antal Ildikó mesemondással és Ferencz Tamás énekkel, gitármuzsikával tette még hangulatosabbá az eseményt. (2013. január 17–február 7.)

■ **Megvalósult művek 2012** címmel a Nemzeti Kulturális Alap által támogatott iparművészek kiállítása volt látható 2013. január 24. és március 10. között az Iparművészeti Múzeumban. A díszteremben tartott ünnepélyes megnyitón Takács Imre, az Iparművészeti

Múzeum főigazgatója köszöntötte a vendégeket, majd Fabényi Júlia, az NKA Vizuális Művészetek Kollégiumának vezetője méltatta a kiállító művészek: Ádám Krisztián, Arday Ildikó, Balanyi Károly, Balás Benedek, Békés Rozália, Bitó Balázs, Borza Teréz, Buczkó György, Csíkszentmihályi Réka, Csókás Emese, David Attila Norbert, Dobolán Judit, Égi Marcell, Harsay Ilona, Hegedűs Zsanett, Illés Katalin, Kányási Holb Margit, Kondor Edit, Lencsés Ida, Orbán Katalin, Páger Bernadett, Pannonhalmi Zsuzsa, Pasqualetti Eleonóra, Pázmándi Antal, Püspök Balázs, Rex-Kiss Béla, Somodi Ildikó, Szentirmai-Joly Zsuzsanna, Szűcs Edit és Vető Péter munkáit.

■ **Vonalak alakzatai** címmel a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége és a Nemzeti Táncszínház rendezésében kortárs magyar grafikákat bemutató kiállítás nyílt 2013. február 5-én a Nemzeti Táncszínház Galériájában. A vendégeket Ertl Péter, a Nemzeti Táncszínház igazgatója és Simonffy Márta textilművész, az MKISZ elnöke köszöntötte, majd Szokolczay Lajos művészeti író nyitotta meg a tárlatot, mely 2013. március 10-ig volt látható.

■ **Tisztelet Giuseppe Verdinek – A Római Operaház vázlatai és díszletei** címmel 2013. március 18-tól április 18-ig kiállítás látható a budapesti Olasz Kultúrintézet Giuseppe Verdi-termében. A Római Operaház archívuma a legnagyobb olasz művészek vázlatait és díszletterveit őrzi. A kiállítás válogatás az elmúlt hatvan év legsikeresebb Verdi-előadásaihoz készült művekből.

■ **Hímestojás-kiállítás** – A szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeumban kiállítást rendeznek a zengővárkonyi hímestojás-múzeum anyagából március 20-tól május 31-ig.

■ **A Cérnába szőtt évszázad** – 110 éves a halasi csipke című kiállítást a nagy érdeklődésre való tekintettel egy hónappal, 2013. március 24-ig meghosszabbították az Iparművészeti Múzeumban. A halasi csipke történetéről Erdei T. Lillának, a kiállítás kurátorának az írását az előző számunkban (MI/2013/1) olvashatják.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET
AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN ÉS
KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ:

Budapest Galéria

1056 Budapest, Szabad sajtó út 5.

Corvina Könyvesbolt

7621 Pécs, Széchenyi tér 8.

FUGA Budapesti Építészeti Központ

1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.

Iparművészeti Múzeum, Könyvshop

1091 Budapest, Üllői út 33–37.

Írók Boltja

1061 Budapest, Andrássy út 45.

Koller Galéria

1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 5.

Magyar Nemzeti Galéria, Shop

1014 Budapest, Szent György tér 2.

Nagytétényi Kastélymúzeum

1225 Budapest, Nagytétényi Kastélypark

Péter-Pál Galéria

2000 Szentendre, Péter-Pál utca 1.

Püski Könyvesház

1013 Budapest, Krisztina körút 26.

Szépművészeti Múzeum, Shop

1146 Budapest, Hősök tere

Városi Képtár—Deák Gyűjtemény

8000 Székesfehérvár, Oskola utca 10.

Városi Művészeti Múzeum Győr

9021 Győr, Király utca 17.

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (1)489-0120, (1)212-5303

**A folyóirat korábbi példányai
a szerkesztőségben megvásárolhatók.**

Dear Readers,

■ In this issue we review the exhibition *Codes of Weaving*, presenting works by members of the Association of Hungarian Tapestry Artists, including two monumental community works, *Lights of Europe*, by 15 and *Danube—Limes*, by 26 artists, and several individual tapestries, exploiting the weaving technique of French manufactures, and mounted, therefore, at the Institut Français in Budapest.

Looking back to traditions in Hungarian tapestry art, the work of the distinguished architect and applied artist György Kóródy, a decisive figure of the genre in Hungary is surveyed by Éva Horányi.

A compact survey of the oeuvre of the lately deceased interior designer and painter Marcell Kisszebeni is given by interior designer Péter Kornél Horváth.

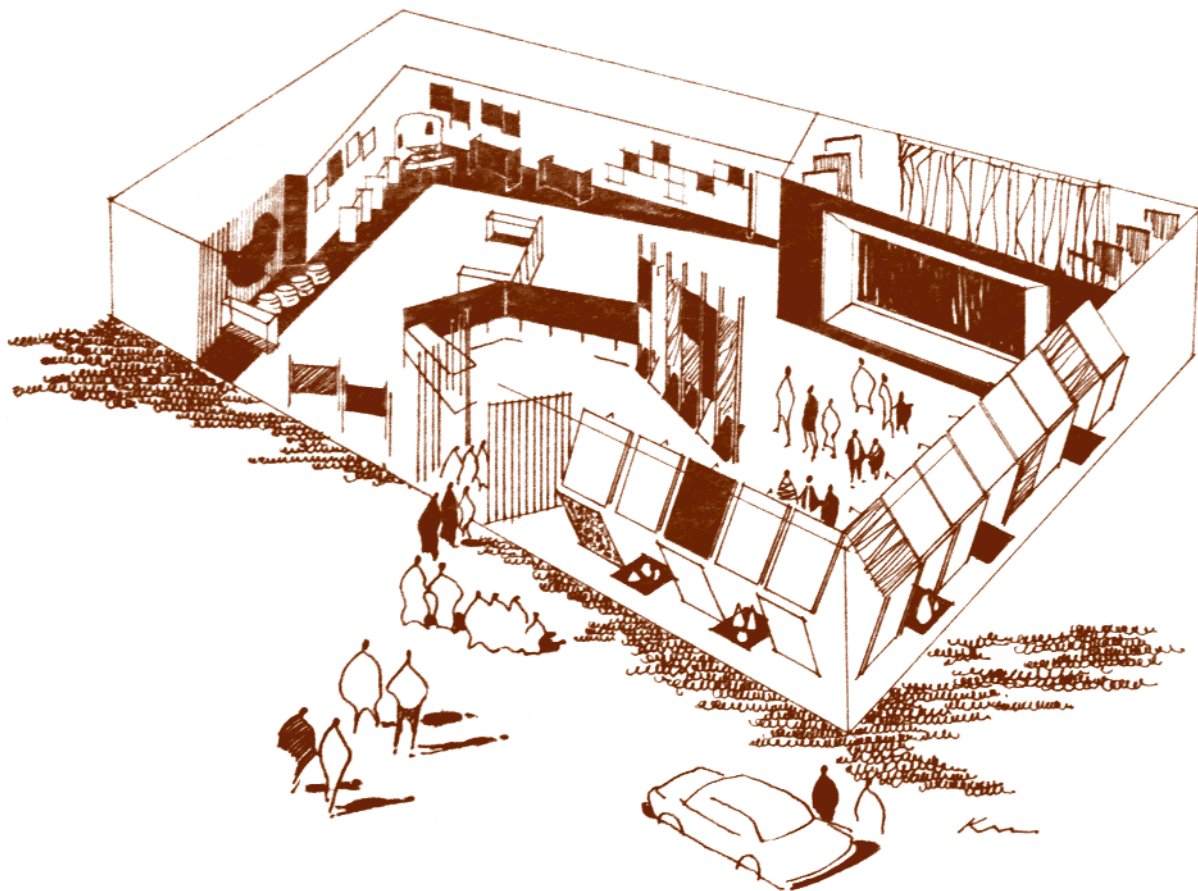
The exhibition *Film and Poster*, organized by the Association of Hungarian Artists (MKISZ) at their Gallery in Andrássy Road in Budapest, presenting a selection of film poster designs of the last twenty years is reviewed by László Lelkes.

Our article introducing the Straw Treasury Museum at Zengővárkony points to the continuous widening of the boundaries of craft and design, while the profound study by Károly Simon discusses the question of applied arts as a value.

In connection with the upcoming Easter holiday, a short article is devoted to the history of Fabergé Eggs, originally created as jewellery gifts for members of the Russian royal family, now rare and precious items of the world's most important art collections.

The news section following our book reviews provides information on current events in Hungarian crafts and design.

ÉVA KISS
Editor-in-Chief

Kisszebeni Marcell: Lipcsei Nemzetközi Vásár magyar pavilonja (látványterv) /
Marcell Kisszebeni: Hungarian pavilion. Leipzig International Fair (visual design)
[1960] papír, tus / paper, India ink [20x30 cm]

nka

Nemzeti Kulturális Alap

A folyóirat ára: 750 Ft